

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ—ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ—ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΞΑΓΩΓΗ.

Ἐν τῷ μεγάλῳ κοινῷ, διὰ τὴν μεταβολὴν τῶν ιδεῶν τοῦ ὁποίου ἀπαιτοῦνται εὐρεῖται χρονικαὶ περίοδοι, ἐπικρατεῖ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτι αἰῶνος ἡ ἰδέα, ὅτι ὅσον πλειότερα ἐξάγει ἢ ἐπικράτεια τόσον πλουσιωτέρα εἶναι, καὶ τὰνάπαλιν ὅτι ἡ ὑπέρβασις τῶν εἰσαγωγῶν τῆς εἶναι ὀλέθριον πτωχείας σημεῖον. Ἐν τούτοις ἐπὶ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας εὐκόλον εἶναι νὰ ἀποδείξῃ τις, ὅτι ἐκεῖνοι τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον μακαρίζονται, ὅσοι ὀλιγώτερα δίδοντες πλειότερα κερδαίνουσι. Κατὰ τί π.χ. διαφέρει ἡ ἀποθήκη τοῦ ἐμπορίου, ἢ μία, ἀπὸ τὰς ἀποθήκας τοῦ ἔθνους, τὰς πολλὰς, ὅταν ὅπως ἐκεῖνη οὕτω καὶ αὗται πληροῦνται διὰ τῆς ἐπωφελεστεράς πρὸς τὰ ἀλλότρια ἀνταλλαγῆς;

Ἐπὶ τῆς σκέψεως ταύτης σταματῶ, ὡσάκις ὑπ' ὄψιν λάβω τὴν σχετικὴν μεταξὺ εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τοῦτο οἱ ἐπόμενοι τοῦ γενικοῦ αὐτῆς ἐμπορίου ἀριθμοὶ εἶναι τῷ ὄντι πολυσήμαντοι. Παραλειπομένων τῶν χιλιάδων, ἀπὸ 88 ἑκατομμυρίων δραχμῶν τῷ 1868, ἀνέβη ἡ Ἑλληνικὴ εἰσαγωγὴ εἰς 94 τῷ 1869, εἰς 97 τῷ 1870, εἰς 108 τῷ 1871, εἰς 128 τῷ 1872, εἰς 117 τῷ 1873 καὶ εἰς 120 τῷ 1874. Ἡ δὲ ἐξαγωγὴ ἠκολούθησε τὴν ἐπομενὴν διεύθυνσιν ἀπὸ 54 ἑκατομμυρίων δραχμῶν τῷ 1868, ὑπολογίζεται εἰς 62 τῷ 1869, εἰς 52 τῷ 1870, εἰς 76 τῷ 1871 εἰς 67 τῷ 1872, εἰς 76 τῷ 1873 καὶ εἰς 75 τῷ 1874. Κατὰ

μέσον ὄρον ἐν τῇ προκειμένῃ ἑπταετία (1868—74) ἐνιαυσίως ἢ μὲν εἰσαγωγή συμποσοῦται εἰς 108 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν, ἢ δὲ ἐξαγωγή εἰς 66. Διαφορὰ μεταξύ εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς, πρὸς ὄφελος τῆς πρώτης, 42 ἑκατομμύρια δραχμῶν κατ' ἔτος.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τῆς ἐπόψεως τοῦ γενικοῦ ἐμπορίου. Ἐξ ἐκείνης δὲ τοῦ εἰδικοῦ, μᾶλλον σχετιζομένης πρὸς τὰς πράγματι ἐνδιαφερούσας τὴν Ἑλλάδα ἀνταλλακτικὰς τῆς ἐν λόγῳ περιόδου ἀξίας, ἢ μὲν εἰσαγωγή ὑπολογίζεται εἰς 74 ἑκατομμύρια δραχμῶν τῷ 1868, εἰς 84 τῷ 1869, εἰς 85 τῷ 1870, εἰς 97 τῷ 1871 εἰς 99 τῷ 1872, εἰς 92 τῷ 1873 καὶ εἰς 98 τῷ 1874,—ἢ δὲ ἐξαγωγή εἰς 40 τῷ 1868, εἰς 46 τῷ 1869, εἰς 37 τῷ 1870, εἰς 62 τῷ 1871, εἰς 56 τῷ 1872, εἰς 64 τῷ 1873 καὶ εἰς 65 τῷ 1874. Κατὰ μέσον ὄρον ἐνιαυσίως ἢ μὲν εἰσαγωγή συμποσοῦται εἰς 90 ἑκατομμύρια δραχμῶν, ἢ δὲ ἐξαγωγή εἰς 53. Διαφορὰ μεταξύ εἰδικῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς, πρὸς ὄφελος τῆς πρώτης, 37 ἑκατομμύρια δραχμῶν κατ' ἔτος.

Βεβαίως τοιοῦτοι ὑπερβάσεις τῆς εἰσαγωγῆς ἀριθμοὶ 42 ἑκατομμύρια δρ. ἐκ τῆς ἐπόψεως τοῦ γενικοῦ ἐμπορίου καὶ 37 ἐκ τῆς ἐπόψεως τοῦ εἰδικοῦ, ἔχουσι τι ἐκπληκτικόν. Πῶς! Τὰ ἐξαγόμενα ἐκ τῆς Ἑλλάδος στρέφονται μεταξύ τοῦ $\frac{1}{2}$ καὶ τῶν $\frac{2}{3}$ τῆς εἰσαγομένης ἐν τῷ τόπῳ ἀξίας; Διότι ἐπὶ τέλους ἀνταλλάσσονται πρὸς τὰ εἰσαγόμενα, καὶ ὁ φιλελληνισμὸς, ψυχρὸς νῦν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ φύσει θερμὰ, οὐδαμῶς εἰσχωρεῖ εἰς τὰ θαλάντια τῶν πρὸς ἡμᾶς πωλούντων.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, τὸ φαινόμενον εἶναι ἄξιον ἰδιατέρας ἐρεύνης. Ἐν πρώτοις ὡς βάσις τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἐπὶ τῶν ὀρίων τῆς ἐπικρατείας ἀνταλλαχθεῖσων ἀξιῶν ἐλήφθη ἢ ἐν Ἑλλάδι ἀγοραία τιμὴ. Κατ' αὐτὴν ὑπελογίσθησαν καὶ τὰ εἰσαχθέντα ἐμπορεύματα καὶ τὰ ἐξαχθέντα. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι τὰ Ἑλληνικὰ ἐμπορεύματα, μεταβιβαζόμενα εἰς Ἀγγλίαν, τιμῶνται ἀντὶ Χ δραχμῶν· πρόδηλον

ὅτι δύνανται ν' ἀνταλλάξωσιν ἐκεῖ διὰ τοῦ ποσοῦ τούτου ἰσαξίους πραγματείας. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ πραγματεία αὐταὶ ἀποστέλλονται εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅτι ἐπιτυχάνουσι ἐν αὐτῇ ἀνωτέραν τῶν Χ δραχμῶν τιμὴν· δὲν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι τὸ πλεόν τοῦτο ἀνήκει εἰς ἰδιατέρους λόγους, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶναι ἄσχετος ἢ πρώτη τῶν Ἑλληνικῶν ἐμπορευμάτων ἐν Ἀγγλίᾳ τιμὴ.

Ἐκ τῆς ἐπόψεως λοιπὸν τοῦ πωλητοῦ ἢ σύγκρισις ἔπρεπε νὰ περιορισθῇ εἰς τὰς ἐν Ἀγγλίᾳ τιμὰς τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν Ἀγγλικῶν ἐμπορευμάτων, τῶν ὁποίων ἢ ἀνταλλαγή ἀποδεικνύει τὴν ἰσορροπίαν. Ἐὰν τὰ Ἑλληνικὰ ὑπῆρξαν σχετικῶς τιμιώτερα, τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς χρησιμότητος, τὴν ὁποίαν πρὸς αὐτὰ ἠσθάνθησαν οἱ καταναλωταί. Οὐδεὶς ἠδικήθη ἐπὶ τῆς γενομένης ἀνταλλαγῆς. Ἀρχικὴ ἀγορὰ, ἔξοδα μεταφορᾶς, ἐπιχειρηματικὰ παντὸς εἶδους κέρδη, πιστώσεις κλπ., ὅλα ἰσοζυγίζονται ἐκατέρωθεν διὰ τὸ τελικὸν τῆς συναλλακτικῆς ἁρμονίας πόρισμα.

Κατὰ γενικὸν κανόνα δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι λαοὶ, ἀσχολούμενοι μᾶλλον εἰς τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον, περισσότερα ἔχουσι νὰ δείξωσι ἐν τῇ εἰσαγωγικῇ στήλῃ τῶν ἐμπορικῶν ἰσολογισμῶν τῶν ἢ ἐν τῇ ἐξαγωγικῇ. Ἀρκεῖ νὰ ἐπιστήσῃ τις τὴν προσοχὴν του ἐπὶ τοῦ ἐξόχως ναυτικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἡμετέρας χώρας, ὅπως περιλάβῃ τὴν ὄλην ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἔννοιαν. Ἀπανταχοῦ τῶν ἐμπορικῶν κέντρων ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχει σπουδαιοτάτους ἀντιπροσώπους. Τὸ πλεῖστον δὲ τῆς ἀνατολικῆς ἐμπορίας διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν διέρχεται. Ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους οὐδὲν παράδοξον ἂν ἢ Ἑλληνικὴ ἐπικρατεία εἶναι κέντρον ἀφθονωτέρων εἰσαγωγῶν. Ὑπενθυμίζει, ὑπό τινα ἔννοιαν, τὴν φωλεάν τῶν μυρμηκῶν, οἵτινες ἐργαζόμενοι εἰς τὰ ξένα προμηθεύουσι τὰ ἴδια.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς ἐπόψεως ταύτης, ἐν γένει τὸ φαινόμενον τῆς ὑπερβάσεως τῶν εἰσαγωγῶν ἐπὶ τῶν ἐξαγωγῶν εἶναι

σύμπτωμα τῆς οἰκονομικῆς τῶν τόπων προαγωγῆς. Θὰ λάβω ὡς παράδειγμα τὴν Ἀγγλίαν, τῆς ὁποίας ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία, κατὰ πάντα λόγον, προίσταται ὄλων τῶν λοιπῶν χωρῶν. Ἀπὸ 210 $\frac{1}{2}$ ἑκατομμυρίων λιρ. σερλ. τῷ 1860 ἡ Ἀγγλικὴ εἰσαγωγὴ ἀνέβη εἰς 303 $\frac{1}{4}$ τῷ 1870 καὶ εἰς 374 τῷ 1876, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ἡ ἐξαγωγὴ ὑπελογίζετο εἰς 164 $\frac{1}{2}$, κατὰ τὸ δευτέρον εἰς 244 καὶ κατὰ τὸ τελευταῖον εἰς 256 $\frac{1}{2}$. Οὐδεὶς βεβαίως δύναται νὰ καταμαρτυρήσῃ τῆς Ἀγγλικῆς βιομηχανίας ἐπὶ ἀδρανίᾳ. Ἐὰν ὑπάρχωσι ἐν τῇ νεωτέρᾳ κοινωνίᾳ ἐλατήρια εἰς βιομηχανικὸν προβίβασμόν αὐτῆς, ἡ Ἀγγλικὴ περιέχει τὰ ἰσχυρώτερα. Καὶ ἐν τούτοις ἡ εἰσαγωγὴ τῆς ὑπερέχει τῆς ἐξαγωγῆς κατὰ τὸ 1876 ἐπὶ πλεόν τοῦ 1 $\frac{1}{10}$ διλιουνίου δραχμῶν!

ΠΕΡΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.

Ἡ ἐργασία συνίσταται ἐν τῇ ἐνασχολήσει τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν παραγωγὴν. Ὁ J. B. Say τὴν ὀρίζει οὕτω: «ἢ κατ' ἐξακολουθήσιν ἐνέργεια πρὸς ἐκτέλεσιν ἐνὸς τῶν ἔργων τῆς βιομηχανίας, ἢ μόνον ἐνὸς μέρους τῶν ἔργων αὐτῶν.»— Οἷονδῆποτε καὶ ἂν ἡ, προσθέτει, τὸ ἔργον ἐκεῖνο πρὸς ὃ ἡ ἐργασία ἐνασχολεῖται, εἶναι αὐτὴ παραγωγικὴ, ἐπειδὴ συντελεῖ εἰς τὴν δημιουργίαν ἐνὸς προϊόντος. Οὕτως ἡ ἐργασία τοῦ ἐπιστήμονος τοῦ ποιῶντος πειράματα καὶ συγγράφοντος βιβλία εἶναι παραγωγικὴ. Ἡ ἐργασία τοῦ ἐργολάβου, καὶ τοῦ μὴ ἐργαζομένου ἀμέσως, εἶναι παραγωγικὴ. Τέλος ἡ ἐργασία τοῦ χειρῶνακτος, ἀπὸ τοῦ ἡμεροδουλευτοῦ τοῦ σκάπτοντος τὴν γῆν, μέχρι τοῦ ναύτου τοῦ ἐργαζομένου εἰς τὴν κίνησιν τοῦ πλοίου, εἶναι ἐπίσης παραγωγικὴ.

Ἔλα τὰ ἔργα τῆς παραγωγῆς ἀπαιτοῦσιν, ἐν ἀναλογίᾳ μᾶλλον ἢ ἥττον μεγάλῃ, τὴν συνδρομὴν τῆς ἐργασίας. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν καλῶς ὅποια τίς ἐστὶν ἡ φύσις τοῦ ἀπαραιτήτου τούτου δραστήριου, ἐπὶ ποίοις ὅροις δύναται νὰ τεθῇ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς παραγωγῆς, καὶ ἐν ποίαις περιστάσεσι κατέχει ἀνώτατόν τινα βαθμόν δυνάμεως.

Ἡ φύσις τῆς ἐργασίας εἶναι οὐσιωδῶς ποικίλη. Ἐκάστη βιομηχανία ἀπαιτεῖ ἐκ μέρους τῆς ἐργασίας καταβολὴν δυνάμεων ἰδιαιτέρων. Ὁ χειρῶναξ καὶ ὁ ἀχθοφόρος δὲν ἀναπτύσσουν, ἐργαζόμενοι, τὰς αὐτὰς μὲ τὸν ἐπιστήμονα καὶ τὸν καλλιτέχνην δυνάμεις. Ἐκεῖνοι δὲν ποιοῦσι χρῆσιν εἰμὴ τῆς φυσικῆς τῶν δυνάμεως, ἐνῶ οὗτοι ἐργάζονται κυρίως διὰ τοῦ νοός αὐτῶν. Ἡ αὐτὴ ποικιλία τηρεῖται ἔτι ἐν ταῖς λειτουργίαις ἐνὸς ἐκάστου τῆς βιομηχανίας κλάδου. Ἐν τῷ βαμβαουργείῳ ὁ κλώστης ἢ ὁ ὑφαντῆς δὲν ἀναπτύσσει τὰς αὐτὰς μὲ τὸν μηχανικόν, τὸν ἐργαστασιάρχην ἢ τὸν διευθυντὴν δυνάμεις. Ἐν στρατῷ τι, ὁ στρατιώτης δὲν ἀναπτύσσει τὰς αὐτὰς μὲ τὸν στρατηγόν δυνάμεις κτλ. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ ἐργασία ἔχει τὴν φυσικὴν ἱεραρχίαν τῆς. Αἱ λειτουργίαι αἱ εἰς αὐτὴν ἀποδιδόμεναι κατατάσσονται κατὰ τὸν ἀριθμόν, τὸ εἶδος καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν δυνάμεων, τῶν ὁποίων ἀπαιτοῦσι τὴν συνδρομὴν.

Μεθ' ὅλα ταῦτα ἡ φυσικὴ αὐτὴ ἱεραρχία τῆς ἐργασίας δὲν ἔχει τί σταθερόν. Ἡ βιομηχανικὴ πρόοδος ἐνεργεῖ καθ' ἐκάστην ὅπως τὴν τροποποιήσῃ. Ἰδοὺ πῶς. Ἡ βιομηχανικὴ πρόοδος ἀντικαθιστᾷ συνήθως εἰς τὴν χρῆσιν τῆς φυσικῆς δυνάμεως τοῦ ἐργάτου τὴν χρῆσιν μηχανικῆς δυνάμεως, ἥττον πολυδαπάνου καὶ μᾶλλον ἰσχυρᾶς. Ἐν ταῖς βιομηχανίαις, τὰς ὁποίας ἡ πρόοδος μετασχηματίζει, βλέπομεν τὴν ἀνθρωπίνην ἐργασίαν μεταβάλλουσαν ἀλληλοδιαδόχως φύσιν: Ἀπὸ καθαρῶς φυσικῆς ἐν ἀρχῇ, τοῦλάχιστον ἐν ταῖς κατωτέραις λειτουργίαις, καθίστα-

ται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον διανοητική. Ἐὰν ἐξετάσωμεν, ἐν παραδείγματι, τὴν βιομηχανίαν τῆς ἀποτοπίσεως (*locomotion*) ἐν ταῖς διαφοραῖς τῆς ἀναπτύξεώς της περιόδοις, θέλομεν ἐκθαμβωθῆ ἐπὶ τῇ ἐκτάσει καὶ τῇ ποικιλίᾳ τῶν μετασχηματισμῶν, τοὺς ὁποίους ἡ ἐργασία, ἢ ἡ βιομηχανία αὐτὴ ἀπαιτεῖ τὴν συνδρομὴν, ὑπέστη ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς προόδου. Ἐν τῇ ἀρχῇ, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος μεταφέρει τὰ φορτία καταβάλλων τὴν μυωνικήν του δύναμιν. Ἄλλ' ἡ βιομηχανία τῆς ἀποτοπίσεως προοδεύει. Ὁ ἄνθρωπος δαμάζει τὸν ἵππον, τὸν ὄνον, τὴν κάμηλον, τὸν ἐλέφαντα, καὶ τὰ συνειθίζει νὰ φέρωσι φορτία ἐφευρίσκει προσέτι τὴν ἄμαξαν καὶ τὸ πλοῖον. Παρευθὺς ἡ φύσις τῆς διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐμπορευμάτων ἀπαιτουμένης ἐργασίας τροποποιεῖται. Ἡ μυωνικὴ δύναμις δὲν ἀρκεῖ πλέον, δὲν παρίσταται μάλιστα πλέον εἰμὴ ὡς δευτερεῦον τί ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τῆς μετακομίσεως. Ἡ πρώτη θέσις ἀνήκει τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν δεξιότητα καὶ τὸν νοῦν. Ἀπαιτεῖται πλειοτέρα δεξιότης καὶ νοῦς παρά μυωνικὴ δύναμις, διὰ νὰ ὀδηγήσῃ τις ἵππον, ὄνον, κάμηλον, ἐλέφαντα, ἢ νὰ διευθύνῃ ἄμαξαν, ἢ νὰ κυβερνήσῃ πλοῖον. Ἐπέρχεται τέλος τελευταία πρόοδος. Ὁ ἀτμὸς ἐφαρμόζεται ἐν τῇ ἀποτοπίσει. Ἡ ἀτμοδηγὸς μὲ τὰς μακρὰς ἀμαξοσειράς της ἀντικαθιστᾷ τὸν ἵππον, τὴν ἄμαξαν, τὸ λεωφορεῖον· τὸ ἀτμόπλοῖον ἀντικαθιστᾷ τὸ ἱστιοφόρον. Τὸ ἔργον τοῦ ἐργάτου εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν μετακομίσεων ἀποκτᾷ, συνεπεῖα τοῦ νέου τούτου μετασχηματισμοῦ, χαρακτῆρα διανοητικὸν μᾶλλον ἐκπεφρασμένον. Οἱ ὑπάλληλοι τῶν σιδηροδρόμων ὀφείλουσι ν' ἀναπτύσσωσι πλεότερον νοῦν καὶ ἥττονα φυσικὴν δύναμιν ἀπὸ τοὺς ἀμαξηλάτας, πορθμεῖς κτλ. τοὺς ὁποίους ἀντεκατέστησαν. Ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τῶν δι' ὕδατος μεταφορῶν ἡ παρέμβασις τοῦ ἀτμοῦ καταργεῖ τὰ ἀνθρώπεια ἐργαλεῖα, τῶν ὁποίων ἐγένετο χρῆσις, ὅπως τεθῆ εἰς ἐνέργειαν ἡ ὠθηστικὴ παρασκευὴ τοῦ πλοίου,

τὰ ἱστία, οἱ ἱστοί, τὰ σχοινία κτλ. Ἐπὶ τῆς παρασκευῆς ταύτης, ἣτις εἶχεν ἀνάγκην τῆς ἐφαρμογῆς ποσότητος τινος μυωνικῆς δυνάμεως, ὁ ἀτμὸς ἀντικαθιστᾷ μηχανήν, εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ὁποίας οἱ διάκονοι, θερμασταὶ ἢ μηχανικοὶ, δὲν ὀφείλουσι νὰ καταβάλλωσιν εἰμὴ τὴν δύναμιν τοῦ νοῦς των.

Ἐξετάζοντες λοιπὸν τὴν βιομηχανίαν τῆς ἀποτοπίσεως, ἐν τε τῇ ἀρχῇ της καὶ τῷ τελευταίῳ σημείῳ τῆς προόδου της, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἀναλογία, ἐν ἣ ἀπαιτεῖται ἡ συνδρομὴ τῆς μυωνικῆς δυνάμεως καὶ τῆς διανοητικῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐτροποποιήθη προοδευτικῶς, καὶ ὅτι ἡ τελευταία ἀντικατέστη ἐπὶ τέλους σχεδὸν ὀλοκλήρως εἰς τὴν πρώτην. Εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα ἀφικνούμεθα σπουδάζοντες τὴν ἐνέργειαν τῆς βιομηχανικῆς προόδου ἐπὶ τῶν ἄλλων τῆς παραγωγῆς κλάδων, καὶ φθάνομεν οὕτω εἰς τὸ ἀξιόλογον συμπέρασμα, ὅτι δηλαδὴ ἡ νέα βιομηχανία ἀπαιτεῖ μὲν ἐν σμικροτέρᾳ ἀναλογίᾳ, ἀφ' ὅσον ἀπητεῖτο κατὰ τὴν πρώτην τοῦ κόσμου ἡλικίαν, τὴν παρέμβασιν τῆς μυωνικῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀπαιτεῖ ὁμως ἀντὶ τούτου, ἐν πολὺ ὑψηλοτέρῳ βαθμῷ, τὴν συνδρομὴν τῶν διανοητικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων αὐτοῦ.

Ἡ φύσις λοιπὸν τῆς ἐργασίας ἔχει ἐπιρροὴν ὀριστικὴν ἐπὶ τῶν ὄρων, καθ' οὓς δύναται νὰ τεθῆ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς βιομηχανίας. Οὕτως, ἐν παραδείγματι, ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ἀπλοῦ χειρῶνακτος, τοῦ μὴ ἀναπτύσσοντος εἰμὴ τὴν μυωνικήν του δύναμιν, καὶ τοῦ μὴ ἔχοντος ἀνάγκην ν' ἀναπτύσῃ ἄλλην, κατατάσσεται εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς κλίμακος τῶν μισθῶν, διότι ἡ ἀναγκαῖα συντήρησις τοῦ χειρῶνακτος περιορίζεται εἰς λίαν μικρὸν πρᾶγμα. Ὅποτε, ἐκ τοῦ ἐναντίου, πρόκειται περὶ ἔργου ἀπαιτοῦντος τὴν συνδρομὴν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων τοῦ ἐργάτου, τὰ ἀναγκαῖα τῆς τούτου συντηρήσεως ἔξοδα, ἐν ἄλλαις λέξεσι τὰ παραγωγικὰ τῆς ἐργασίας του ἔξοδα, ἀναβιβά-

ζονται πολύ ύψηλότερα. Οὗτος ἔχει ἀνάγκην λεπτοτέρας τροφῆς, συντηρήσεως ἐντελεστεράς, ἄλλως αἱ δυνάμεις, τὰς ὁποίας καταθέτει, οὐδόλως θέλουν βραδύνει νὰ φθαρῶσιν. Οἱ ἀρχαῖοι εἶχον καλῶς ἐννοήσει τὴν ἀνάγκην ταύτην καὶ συνεμορφοῦντο πρὸς αὐτὴν ἐν τῷ τρόπῳ καθ'ὸν μετεχειρίζοντο τὰ ἀνδράποδα των· ἔτρεφον, ἐνέδρουν καὶ κατώκιζον καλλίτερον τοὺς ἔχοντας διανοητικὰς ἐνασχολήσεις, ἀπὸ τοὺς ἀφωσιωμένους εἰς τὴν ὑλικὴν ἐργασίαν· τοῖς ἐπέβαλλον δὲ ἔργα ἤττον βαρέα, μ' ὅλον ὅτι οἱ νόμοι, τὰ ἤθη καὶ ἡ γνώμη οὐδεμίαν ὠρίζον διάκρισιν μεταξὺ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν τῶν δούλων, διότι ἡ πείρα τοὺς εἶχε διδάξει ὅτι ὁ δοῦλος δὲν ἠδύνατο νὰ ποιῆσιν χρῆσιν τοῦ νοῦς του διὰ τρόπου κανονικοῦ καὶ συνεχοῦς, εἰμὴ καθόσον ἐτρέφετο καλλίτερον καὶ καθόσον συνετήρει περισσότερον τὰς δυνάμεις του. Ἐπομένως δὲν ἀπέβλεπον εἰς μόνην τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μυωνικῶν του δυνάμεων.

Ἡ ἀνισότης ἐν γένει αὐξάνει προσέτι ὡς ἐκ τῆς ἀνισότητος τῶν ἐργατῶν κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα, τὰ ὁποῖα οὗτοι ἐξασκοῦσι. Τὰ ἐξοδα ἀνατροφῆς καὶ μαθητείας, τὰ ὁποῖα εἰσὶ σχεδὸν μηδαμινὰ διὰ τοὺς ἐργάτας τοὺς ἀφωσιωμένους εἰς τὴν σωματικὴν ἐργασίαν, ἀναβιβάζονται, ἀπ' ἐναντίας, εἰς μέγα ποσὸν διὰ τοὺς δικηγόρους, τοὺς ἰατροὺς, τοὺς ἱερεῖς, τοὺς διαχειριστὰς δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν πραγμάτων, τοὺς δικαστὰς, τοὺς μηχανικούς κτλ. Τὸ ἐπάγγελμα τῶν δικηγόρων, ἐπὶ παραδείγματος, ἀπαιτεῖ μαθητείαν μακρὰν καὶ πολυδάπανον. Μάτην εἶναι τίς πεπροικισμένος μεθ' ἱκανῆς δόσεως φυσικῆς εὐγλωττίας καὶ ἄλλων πλεονεκτημάτων ἀναγκαίων ὅπως εὐδοκίμησῃ ἐν τῷ δικηγορικῷ σταδίῳ· μόνα ταῦτα δὲν ἀρκοῦσι. Τὰς φυσικὰς ταύτας διαθέσεις πρέπει πρῶτον ν' ἀναπτύξῃ διὰ τρόπου γενικοῦ· μετὰ δὲ ταῦτα πρέπει νὰ συνοικειωθῇ πρὸς τὰς γνώσεις καὶ τὴν πρακτικὴν τοῦ ἐπαγγέλματος· πρέπει νὰ σπουδάσῃ τὴν νομολογίαν καὶ τὸν τρόπον τοῦ ποιεῖν αὐτῆς χρῆσιν.

Ἄλλὰ καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ ἐξοδα τῆς μαθητείας τοῦ δικηγόρου δύνανται νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὰς ἀναλογίας τοῦ αὐστηρῶς ἀναγκαίου, θὰ μένωσι πάντοτε ἀνώτερα τῶν ἐξόδων τοῦ ράπτου ἢ τοῦ κτίστου καὶ, κατ' ἰσχυρότερον λόγον, ἀνώτερα ἐκείνων τοῦ ἀχθοφόρου καὶ τοῦ ὑπηρέτου ἀμάξης.

Οὕτω λοιπὸν οἱ ὄροι, ὑφ' οὓς ἡ ἐργασία δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὴν παραγωγὴν, διαφέρουσι πρῶτον μὲν κατὰ λόγον τῆς ποικιλίας καὶ τῆς ἀνισότητος τῶν ἀπαιτουμένων δυνάμεων ἢ πλεονεκτημάτων ἐν τοῖς διαφόροις ἔργοις τῆς βιομηχανίας καὶ κατὰ λόγον τῶν ἐπανορθώσεων, τὰς ὁποίας αἱ δυνάμεις αὐταὶ ἀπαιτοῦσι· δεύτερον δὲ κατὰ λόγον τῆς ποικιλίας καὶ τῆς ἀνισότητος τῶν ἐξόδων τῆς ἀνανεώσεως τῶν ἐργατῶν.

Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἦτον ἀθάνατος, τὰ ἐξοδα ταῦτα πρὸς μόρφωσιν ἐν γένει τῶν ἐργατῶν δὲν ἤθελον ἔχει ἐναργῶς εἰμὴ ἐλαχίστην ἐπιρροήν, ἐπὶ τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας, διανεμόμενα εἰς περίοδον ἀπείρου ἐκτάσεως. Ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω. Τὸ ἀνθρώπειον ὑλικὸν τῆς παραγωγῆς ὀφείλει ν' ἀνανεοῦται κανονικῶς, καὶ ἡ περίοδος τῆς ἀνανεώσεώς του ποικίλει κατὰ τὰς βιομηχανίας καὶ κατὰ τοὺς τόπους. Εἰς τὰς νοσώδεις βιομηχανίας, ἐπὶ παραδείγματος, τὸ ἀνθρώπειον ἐργαλεῖον ὀφείλει ν' ἀνανεοῦται πολὺ συχνότερα τῶν ἄλλων. Ἡ κατασκευὴ τοῦ ψιμυθίου, ἵνα μὴ ἀναφέρωμεν εἰμὴ αὐτὸ, καταναλίσκει ἐν ἐνὶ αἰῶνι δύο ἢ τρεῖς γενεὰς πλειότερον παρὰ κατὰ τὰς συνήθεις βιομηχανίας· ὅθεν ἐπεταὶ ὅτι ἡ ἀμοιβὴ τῶν ἐργατῶν τούτων ὀφείλει νὰ συμπεριλαμβάνῃ τὰ ἐξοδα μαθητοῦ καὶ μαθητείας τῶν συμπληρωματικῶν αὐτῶν γενεῶν. Ἡ αὐτὴ παρατήρησις ἐφαρμόζεται εἰς τὸ σύνολον τῶν βιομηχανιῶν ἐντὸς τόπου νοσώδους. Αἱ χῶραι, ἅς αἱ κολλητικαὶ ἀσθένειαι λυμαίνονται συνήθως, εὐρίσκονται, ὑπὸ τὴν ἐπιρροήν τῆς αἰτίας ταύτης, ὑπὸ ὄρους παραγωγῆς ὀλίγον εὐνοϊκοῦς. Οὐ μόνον τὸ ἀνθρώπειον ὑλικὸν ὀφείλει

νά ανανεῶται ἐκεῖ συχνότατα, ἀλλὰ προσέτι τὸ ὑλικὸν αὐτὸ ἀποδεκατίζεται καθεκάστην, ἐλαττούμενον ἐν τοῖς οὐσιώδεις αὐτοῦ μέρεσι, χωρὶς νὰ ἦ δυνατὸν νὰ πληρωθῶσιν ἀμέσως τὰ κενὰ τὰ ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ προξενηθέντα.

Αἱ πρόοδοι αἱ βελτιοῦσαι τοὺς ὑγιεινοὺς ὄρους τῆς παραγωγῆς, αἱ προλαμβάνουσαι τὰ δυστυχήματα εἰς ἃ εἰσὶν ἐκτεθειμένοι οἱ ἐργάται κτλ., ἔχουσι λοιπὸν μεγάλην οἰκονομικὴν ἀξίαν. Πολλή, καὶ δικαίως, ἀποδίδεται ἀξία εἰς τὰ μέσα τὰ αὐξάνοντα τὴν διάρκειαν τῶν ἐργαλείων, τῶν μηχανῶν, τῶν οἰκοδομῶν, τὰ προφυλάσσοντα ἀπὸ τὰς κολλητικὰς ἀσθενείας καὶ τὰς ἄλλας τυχαίας αἰτίας καταστροφῆς τὰ ζῶα καὶ τὰ χρήσιμα φυτὰ· ἀλλ' αἱ πρόοδοι αἱ αὐξάνουσαι τὴν διάρκειαν τοῦ ἀνθρώπου, θεωρουμένου ὡς δραστῆρος τῆς παραγωγῆς, ἐπιτρέπουσαι οὕτω εἰς τὰς ὑπαρχούσας γενεὰς νὰ οἰκονομῶσι μέρος τῶν ἐξόδων μαθητοῦ καὶ μαθητείας τῶν γενεῶν, αἵτινες εἰσὶν ἀναγκαῖαι εἰς τὴν ἀντικατάστασιν των, δὲν εἶναι βεβαίως ἥττον ἀξίαι τῆς προσοχῆς τοῦ οἰκονομολόγου.

Καὶ ἄλλαι προσέτι αἰτίαι ἐνεργοῦσιν, ὅπως καταστήσωσι ποικίλους καὶ ἀνίσους τοὺς ὄρους, ὑφ' οὓς ἡ ἐργασία δύναται νὰ ἐφαρμοσθῆ εἰς τὴν παραγωγὴν. Ἄλλ' ἐκεῖναι ἃς ἐξεθέσαμεν ἀρκοῦσιν ἤδη, νομίζομεν, ἵνα ἀποδείξωσι τὸ παράλογον τῆς θεωρίας τῶν κοινοκτημόνων, τῆς ὀριζούσης τὴν ἰσότητα ἐν τῇ ἀμοιβῇ τῆς ἐργασίας. Ἡ ἰσότης αὕτη δὲν εἶναι δυνατὴ εἰμὴ ὑπὸ τοὺς ἐπομένους δύο ὄρους: 1ον Ἐὰν ἅπασαι αἱ ἐργασίαι τῆς παραγωγῆς ἀπῆτουν τὴν ἐφαρμογὴν δυνάμεων τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ ἐντελῶς ἴσων. 2ον Ἐὰν τὸ ἀνθρώπειον ὑλικὸν εἶχε πάντοτε καὶ παντοῦ τὴν αὐτὴν διάρκειαν. Τότε ἤθελέ τις ἐννοήσῃ ὅτι οἱ ἐργάται δύνανται νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν διάταξιν τῆς ἰσότητος τῶν μισθῶν, καθὼς ἐννοεῖται ὅτι μηχαναὶ κατὰ πάντα ὅμοιαι ὑποβάλλονται εἰς τὸν κανόνα τῆς ἰσότητος τῶν ἐξόδων τῆς συντηρήσεως. Ἄλλ' ἐὰν, ὡς βεβαίως ἢ παρατήρησις, αἱ λειτουργίαι τῆς παραγω-

γῆς εἰσὶν οὐσιωδῶς ποικίλαι καὶ ἀνισοί, ἐὰν αἱ μὲν δύνανται νὰ ἐκτελεσθῶσι τῇ βοήθειᾳ ἀνθρωπείου ἐργαλείου ἀπλοῦ καὶ θαναύσου, ἐνῶ αἱ ἄλλαι ἀπαιτοῦσι τὴν χρῆσιν ἐργαλείου ἀνθρωπείου πολυπλόκου καὶ τελειοποιημένου, ἢ ἰσότητος τῶν μισθῶν δὲν εἶναι εἰς ἀντίθεσιν πρὸς αὐτὴν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων; Τὸ νὰ θέλῃ τις νὰ δώσῃ εἰς ἀχθοφόρον τινὰ καὶ εἰς διευθυντὴν σιδηροδρόμου, ἐπὶ παραδείγματος, ἴσην ἀμοιβήν, δὲν εἶναι ἐπίσης παράλογον, ἐπίσης ἐναντίον εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ὡς νὰ ἤθελέ τις νὰ ὀρίσῃ ἴσον ποσὸν εἰς τὰ τῆς συντηρήσεως καὶ ἀνανεώσεως ἐξοδα τῆς ἀτμοδηγοῦ (*locomotive*) καὶ εἰς τὰ ἐξοδα τοῦ ὑποζυγίου ἵππου;

Ἀληθῶς ἐν τῇ βιομηχανικῇ προόδῳ ὑπάρχει τάσις τις πρὸς τὴν ἰσότητα. Ἡ βιομηχανικὴ πρόοδος ἀνυψοῖ, ὡς παρετηρήθη, τὴν γενικὴν στάθμην τῶν λειτουργιῶν τῆς παραγωγῆς καὶ ἐπομένως ἐλαττόνει τὴν ἀπόστασιν τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ τῶν ὑψηλοτέρων καὶ τῶν χθαμαλοτέρων· ἀλλ' ἡ ἱεραρχία τῶν λειτουργιῶν δὲν ἐξαλείφεται διὰ τοῦτο. Ὑπάρχουσι πάντοτε, ἐν ταῖς μάλιστα τελειοποιημέναις βιομηχανίαις, λειτουργίαι ἀπαιτούσαι ὑπερτέρας δυνάμεις. Ὑπάρχουσιν ὡσαύτως πάντοτε ἄλλαι, αἵτινες φθείρουσι ταχύτερον τῶν ἄλλων τοὺς ἐργάτας ὡς καὶ τὰς μηχανάς· καὶ αἱ ἀνισότητες αὗται, αἱ συνεχόμεναι μετὰ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, ὀφείλουσι κατ' ἀνάγκην νὰ ἐμφανίζωνται ἐν τοῖς μισθοῖς.

Ἦδη, ὅποτε ἐξετάσαμεν ὑπὸ ποίους ὄρους ἡ ἐργασία δύναται νὰ τεθῇ διὰ τρόπου κανονικοῦ καὶ συνεχοῦς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ παραγωγέως, ὅποτε ἐβεβαιώσαμεν ὅτι οἱ ὄροι οὗτοι εἰσὶν οὐσιωδῶς ποικίλοι καὶ ὅτι τροποποιῶνται καθεκάστην ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς προόδου, ἐρευνήσωμεν ἐν ποίαις περιστάσεσιν ἡ ἐργασία ἔχει πλειοτέραν ἐνεργητικότητα ἢ δύναμιν.

Ἡ θέσις ἡ μᾶλλον εὐνοϊκὴ ὡς πρὸς τοῦτο εἶναι ἐκείνη καθ' ἣν ὁ ἐργάτης δύναται πάντοτε νὰ ἐκλέξῃ ἐλευθέρως

ένασχόλησιν σύμφωνον πρὸς τὰς κλίσεις του, ἐν ἧ ὡσαύτως ἔχει μέγα συμφέρον νὰ ἐργάζεται καλῶς. Ἡ θέσις αὕτη δὲν ἀπαντᾶται, ἐπὶ παραδείγματος, ὑπὸ τὸν θεσμὸν τῶν συντεχνιῶν, ἢ τῶν προνομιούχων ἐπιτηδευμάτων. Ἐπειδὴ ὑπὸ τὸν θεσμὸν αὐτὸν ὁ ἐργάτης δὲν ἔχει τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ μᾶλλον ἀρμόζοντος εἰς τὰς φυσικὰς κλίσεις του, συμβαίνει πολλάκις αἱ ἀξιολογώτεραι λειτουργίαι τῆς κοινωνίας νὰ ἐκτελῶνται κακῶς, ἐνῶ πολῦτιμοι δυνάμεις μένουσιν ἀδρανεῖς ἐν τῇ ὁμάδι τοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ αὐτὸ γεγονός ἐκδηλοῦται ὑπὸ τὸν θεσμὸν τῆς δουλείας καὶ τῆς δουλοπαροικίας. Ἀμφότεροι δὲ οἱ θεσμοὶ οὗτοι φαίνονται ἐπίσης κακοί, καὶ τοι ἔνεκα διαφόρων αἰτιῶν. Ὑπὸ τὸν θεσμὸν τῶν συντεχνιῶν καὶ τῶν προνομιούχων ἐπιτηδευμάτων ὁ ἐργάτης ἐγκαταλείπεται εὐχαρίστως εἰς τὴν ὀκνηρίαν καὶ τὴν ἀκηδίαν, μὴ ὑπάρχοντος τοῦ κέντρου τοῦ συναγωνισμοῦ. Ὑπὸ τὸν θεσμὸν τῆς δουλείας καὶ τῆς δουλοπαροικίας, ὁ ἐργάτης ἐργάζεται μετ' ἀποστροφῆς, ἐλλείποντος τοῦ κέντρου τοῦ συμφέροντος, ἐκτὸς ἂν ὁ κύριος συγκατατίθεται νὰ τῷ ἀφήσῃ σπουδαῖον μέρος τῶν καρπῶν τῆς ἐργασίας του.

Τότε μόνον ὁ ἐργάτης ποροτρύνεται νὰ παράσχῃ τὴν μεγαλειτέραν ποσότητα καὶ τὴν καλλιτέραν ποιότητα ἐργασίας, ὅποτε εὐρίσκεται τεθειμένος ὑπὸ τὸ κέντρον τοῦ συναγωνισμοῦ καὶ δύναται νὰ διαθέσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἅπαν τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας του. Ἄλλ' ἡ θέσις αὕτη δὲν δύναται νὰ παρουσιασθῇ εἰμὴ ὑπὸ θεσμὸν πλήρους ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Εἰς τὴν ἐλευθερίαν λοιπὸν δεόν ἵνα προσδράμωμεν διὰ νὰ δώσωμεν εἰς τὴν ἐργασίαν τὸν ἀνώτατον αὐτῆς ὅρον ἐνεργητικότητος καὶ ἀποτελεσματικότητος βιομηχανικῆς.

(Ἐρανισθὲν)

N. I. ΒΑΣΣΑΜΑΚΗΣ.

Ο ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΩΝΙΟΝ.

Ὁ εἰπὼν περὶ τοῦ σιδήρου, ὅτι εἶναι πατὴρ τῆς βιομηχανίας, δὲν συνεπλήρωσε τὴν ὅλην ἰδέαν του, διότι ὁ σίδηρος εἶναι συγχρόνως καὶ ὁ αἰώνιος αὐτῆς ὑπηρετῆς. Ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ ἡ ἀνθρωπότης προιβάζεται ἀπὸ τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου εἰς τὴν πεπολιτισμένην. Ἀπανταχοῦ τὰ ποικιλόμορφα ἐργαλεῖα του ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἐκρίζωτιν τοῦ δένδρου τῆς βαρβαρότητος. Μακάριοι δὲ οἱ λαοί, τῶν ὁποίων ἡ χώρα εἶναι ἀφθόνως πεπρωκισμένη ἀπὸ τοιοῦτου τελεσιουργοῦ τῆς φύσεως ὄργανου.

Ἡ Ἑλλὰς, κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν τῆς μεταλλευτικῆς τῆς ἀνάπτυξιν, δὲν ἀνήκει δυστυχῶς εἰς τὴν τάξιν ταύτην τῶν λαῶν. Προμηθεύεται τὸν ἀναγκαῖον εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν ἐν γένει κατανάλωσιν τῆς σιδήρου ἔξωθεν. Παραλειπομένων τῶν ἰδιαιτέρων εἰδῶν, κατὰ τὸ 1874 αἱ γενικαὶ κατηγορίαι τοῦ μὲν ἀκατεργάστου σιδήρου περιελάμβανον 48,849 στατήρων εἰσαγωγῆν, τοῦ δὲ κατεργασμένου 38,064, ἀξίας τὸ ὅλον 2,268,562 δραχμῶν. Τὸ κύριον τῶν ποσοτήτων τούτων ἀνήκει κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τὴν Ἀγγλίαν (52,000 στ. ἀξίας δρ. 1,044,800), ἀκολούθως εἰς τὴν Γαλλίαν (15,693 στ. ἀξίας δρ. 707,724), εἰς τὴν Αὐστρίαν (17,454 στ. ἀξίας δρ. 466,722) κλπ. Ἐκ μὲν τῆς ἐπόψεως τοῦ ἀκατεργάστου σιδήρου τὰ $\frac{1}{2}$ τῆς ὅλης εἰσαγωγῆς ἀνήκουσιν εἰς μόνην τὴν Ἀγγλίαν (44,105 στ.), ἐκ δὲ τῆς ἐπόψεως τοῦ κατεργασμένου σιδήρου 16,144 στ. εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ 12,551 εἰς τὴν Γαλλίαν. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἐλέγχουσι τὸν βαθμὸν τῆς βιομηχανικῆς τοῦ τόπου ἀναπτύξεως. Καὶ τριπλάσιοι ἂν ἦσαν, πάλιν θὰ ἀπελείπετο εἰς τὸ μέλλον ἡ συμπλήρωσις τῆς κανονικῆς πορείας ἐν τῷ εὐρεῖ σταδίῳ τῆς

έθνικῆς ἐργασίας. Ὅσω μεγεθύνεται ὁ σιδηρεὺς τῆς βιομηχανίας βραχίων, τόσω τὰ πορίσματα αὐτῆς πολλαπλασιάζονται καὶ οἱ ὄροι τῆς οἰκονομικῆς τελειοῦνται.

Ἐν γένει ὁ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσερχόμενος σίδηρος δύναται ὑπὸ τελωνιακὴν ἐποψίν νὰ καταταχθῆ εἰς δύο κατηγορίας. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὸν μὴ φορολογούμενον, ἦτοι τὸν ἀκαθάρτιστον (μαντέμι) σίδηρον, τὰς μηχανὰς τῆς γεωργίας, τὰ ἄροτρα, τὰς πρὸς χρῆσιν βιομηχανικῶν ἐργοστασίων μηχανὰς, τὰ τεμάχια τούτων ἰδιαιτέρως εἰσαγόμενα, τὰ ἐπιστημονικὰ καὶ γεωργικὰ ἐργαλεῖα, τὰ πιεστήρια, τὰς ἀλύσεις τῶν πλοίων καὶ τὰς ἀγκύρας. Ἡ δευτέρα περιλαμβάνει τὸν φορολογούμενον σίδηρον, ὅστις κατ' εἶδη διαιρεῖται ἐν τῷ τελωνιακῷ δασμολογίῳ ὡς ἑξῆς :

Ἀκατέργαστος σίδηρος α) κοινὸς εἰς μικρὰ καὶ μεγάλα ἐλάσματα (λάμας καὶ λαμάκια), πλάκας, ράβδους στρογγύλας ἢ τετραγώνους (βέργας), εἰς στήλας διαφόρου πάχους ἢ εἰς δέματα κατ' ὄκλαν 2 λεπτά, β) εἰς στεφάνια διαφόρου πάχους (τσάρκια ἢ μάτσα), βρυζέλλεια καὶ εἰς λαμαρίναν (σιδηρόφυλλα) παντὸς εἶδους 4 λεπτ. γ) εἰς κουλούρας σύρματος δι' οὗ κατασκευάζονται τὰ ἀλογόκαρφα καὶ εἰς σούστας δι' ἐπιπλα 10 λεπ. δ) εἰς τέλι λεπτόν (σιδηρόνημα) διὰ μουσικὰ ὄργανα καθὼς καὶ τὸ λεπτόν διὰ πᾶσαν ἄλλην λεπτὴν χρῆσιν 40 λεπ. ε) κασιτερωμένος σίδηρος εἰς φύλλα (λευκοπάφυλλος) 10 λεπτ. ς') ἀκασιτερώτα σιδηρόφυλλα 7 λεπ.

Ὁ κατεργασμένος σίδηρος ἀποτελεῖ πλείονας ἔτι τελωνιακὰς τάξεις, α) Βελόναι ραψίματος καὶ κεντήματος κατ' ὄκλαν δρ. 2 $\frac{1}{2}$, βελόναι δι' ἐμβαδοποιούς, διὰ σάκκου, τρίκογχοι πρὸς χρῆσιν ναυτῶν, διὰ πλέξιμον, διχαλίδες καὶ διὰ τὴν κεφαλὴν λεπ. 80.

β) Δίσκοι ἐκ λαμαρίνας, πάσης κατασκευῆς καὶ ποιότητος κατ' ὄκλαν 40 λεπτά. Θερμάστραι 15 λεπτ. Κονδύλια χαλύβδινα 1 $\frac{1}{2}$ δρ. Μάχαιραι διὰ κρεωπώλας, παντοπώλας, ἐπιπιουργοὺς, μαγειρεῖα, φαλτζέται καὶ κοπίδια ἐμβαδοποιῶν δρ. 1,20 διὰ καπνοκόπτας καὶ βυρσοδέφας 50 λεπτ. Μαχαιροπήρουνα 60 λεπτ.

γ) Σκεύη ἐκ κασιτερωμένου σιδήρου, ὡς λυχνίαι, μελανοδοχεῖα ἀγγεῖα, δοχεῖα καταρόλαι 40 λεπ.

δ) Ὅκια τῶν πλοίων, κρίκοι, μολινέλια (πρὸς ἄρσιν τῆς ἀγκύρας), ἀκμονες, πτυάρια, σίδηρα σιδηρώματος, φώγανα (φουφούδες) τοῦ μαγειρείου χυτὰ, μακαράδες πλοίων καὶ φρεάτων, καζάνια ἐκ μαδεμίου κατ' ὄκλαν 7 λεπ.

ε) Σωλῆνες διὰ τὰ ὑδραγωγεῖα ὡς καὶ πλάκες καὶ ἦλοι (καρφία) εἰς κατασκευὴν ἀτμολεβήτων, κατὰ στατήρα 25 λεπ.

ς'). Ἀλύσεις διὰ τὰ ζῶα καὶ διὰ πᾶσαν ἄλλην χρῆσιν, ἀντλίας μηχανικαὶ διὰ τὰ φρέατα, τὰς πυρκαϊὰς, καὶ τὰ παρόμοια, κοπίδες διὰ τὸ κρέας (σατήρια), σφυρία, ἀγκύλαι (γάντσα), βερδαμάνοι διὰ τὰ πλοῖα (παραρρύματα), τανάλια παπουτζίδων, σιδηρουργῶν καὶ μαραγκῶν, κουτάλαι τοῦ μαγειρείου κλπ. ζύστραι πλοίων καὶ ἵππων κλπ, ἐργαλεῖα καὶ σκεύη ἐκ σιδήρου ἢ σιδηροφύλλου ἀπλῆς ἐργασίας πρὸς χρῆσιν πλοίων καὶ οἰκοδομῶν μὴ κατονομασθέντα, ρίνας πάσης χρήσεως, τηγάνια, βίδαι μεγάλαι, κατ' ὄκλαν 20 λεπ.

ζ') Καρφία παντὸς μεγέθους καὶ πάσης χρήσεως, κιβώτια σιδηρὰ, κλίμαι, ἐξῶσται, κιγκλίδες, μέγγεναι (σφυκτήρια) σιδηρουργῶν καὶ τὰ ὅμοια, χέρια κασσελῶν, κρόταλα θυρῶν, γάντζοι, διὰ κρέμασμα ἐνδυμάτων, ἐσχάροι, μπετούγιοι καὶ τὰ παρόμοια, ἅπαντα χυτὰ καὶ βερνικωτὰ, κατ' ὄκλαν 15 λεπ.

η) Κλίμαι, ἐξῶσται, κιγκλίδες ἐντελῶς εἰργασμέναι, ἦτοι βερνικωμέναι ἢ καὶ χρυσομέναι, κοχλιάρια, πηρούνια, μύλοι τοῦ καφφέ κατ' ὄκλαν 25 λεπτ.

θ) Τὰ λοιπὰ σιδηρὰ σκεύη καὶ ἐργαλεῖα, ρινισμένα ἢ μὴ, τὰ διὰ καταρμίου βερνικωμένα, τὰ χονδρὰ θηλυκώματα τῆς ἵπποσκευῆς, τὰ ἐστιλβωμένα διὰ σμύριδος καὶ τὰ λεία, τὰ πριόνια, αἱ μικραὶ βίδες εἰς πάκα, κατ' ὄκλαν 40 λεπ.

ι) Τὰ ὠρειχαλκιομιγῆ, μύλοι καφφέ, κλειδαριὰ κττ. κατ' ὄκλαν 75 λεπ.

ια) Αἱ πλάστιγγες διὰ παντοπώλας καπνοπώλας, φαρμακοπώλας κλπ. κατ' ὄκλαν 50 λεπτά.

Ὁ χάλυψ κατ' ὄκλαν εἰς βέργας, 5 λεπ. εἰς φύλλα 23 λεπ. εἰς κρινολίνα 1 δρ. εἰς λεπτά εἶδη ἦτοι στόμια σακουλῶν, φουρνιμένα, φιούμπαι, θηλυκωτήρια, πτενιστήρες, κλειδιά ὠρολογίων κλπ., ἐστιλβωμένα ἢ βερνικωμένα, 1 $\frac{1}{2}$ δρ., εἰς ρίνας (λίμας) 25 λεπ., εἰς ρίνας διὰ χρυσοχόους καὶ ὠρολογοποιούς 75 λεπ., εἰς ἀγκυστρα δρ. 1,60.

Ἐν τούτοις ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα εἶδη οὐχὶ κατὰ θάρος τελωνιζόμενα. Τοιαῦτα εἶναι τὰ ψαλίδια 10 τοῖς 100 ἐπὶ τῆς ἀξίας, αἱ δε-

καδικαί πλάστιγγες μετά τῶν βαρῶν των ἐκάστη δρ. 30, τὰ μαχαιροκόνδυλα κατὰ δωδεκάδα δρ. 1, 20, τὰ μαχαιροπήρουνα μετά σιδηρᾶς λαβῆς 60 λεπ., τὰ ξηράφια κατὰ δωδεκάδα δρ. 1 $\frac{1}{2}$, τὰ εἰς φακέλους κοινὰ (εβραϊκά) κατὰ δωδεκάδα ἐπίσης 24 λεπτ.—Τὰ ὄπλα ὑπάγονται εἰς πολλὰς ὑποδιαίρεσεις· κἀναί τουφεκίων κοινὰ μοναὶ ἐκάστη δρ. 1, διπλαὶ ἐκάστη δρ. 2· κἀναί πιστόλιων ἵππασίας καὶ τῆς μέσης τὸ ζεῦγος δρ. 1 $\frac{1}{2}$ πιστόλια ἵππασίας τῆς μέσης καὶ πολύγωνα, τὸ ζεῦγος δρ. 4· πιστόλια μικρὰ τοῦ κόλπου διαφόρου μεγέθους μονόκανα, δίκανα ἢ πολύγωνα δρ. 1· ρεβόλβερ ἕκαστον δρ. 6· τουφέκια στρατιωτικῆς χρήσεως μετά ἢ ἀνευ λόγχης, καὶ ἀπλὰ μονόκανα, ἕκαστον δρ. 2· τουφέκια πολύγωνα (σεχσανέ) δρ. 4· τουφέκια δίκανα τοῦ κυνηγίου κοινὰ δρ. 6· πιστόλια εἰς κιβώτια μετά τῶν ἀναγκαίων των 10 τοῖς ἐπὶ τῆς ἀξίας· φωτῖαι τουφεκίων καὶ πιστολίων, τὸ ζεῦγος δρ. 1 $\frac{1}{2}$ · σπάθαι εὐρωπαϊκαὶ ἐκάστη δι' ἀξιωματικούς τοῦ στρατοῦ δρ. 2, διὰ στρατιώτας δρ. 1, διὰ ξιφομαχίαν δρ. 1· σπάθαι τουρκικαὶ θαυμασικαὶ, ταμπάνια, παραχορασάνια κλπ. ἐκάστη δρ. 20· πάλαι κοινὰ ἐκάστη δρ. 3· μαχαίρια τῆς μέσης, γιαταγάνια, ἀκινάκαι (χαντζάρια) ἕκαστον δρ. 2· λάζιοι (δόλωνες) καὶ ἐγχειρίδια (στελέτα) κατὰ δωδεκάδα δρ. 5· λαζάκια (δωλώνια), μικρὰ μαχαίρια μετά θήκης κατὰ δωδεκάδα δρ. 1.

Ἐὰν ἀπὸ γενικῆς τινος ἐννοίας ἐπιθεωρήσωμεν τὴν ἐπὶ τοῦ σιδήρου τελωνιακὴν ταύτην διατίμησιν, ὁ ἀκατέργαστος σίδηρος ἦτο ἀξίος ἐντελοῦς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ παντὸς εἰσαγωγικοῦ δασμοῦ. Μήπως δι' αὐτοῦ δὲν πρόκειται νὰ κατασκευασθῶσιν ἐν τῷ τόπῳ τὰ ὄργανα τῆς περαιτέρω βιομηχανικῆς προόδου; Βεβαίως ἢ παραδεδεγμένη ἀτέλεια τοῦ ἀκαθαρίστου σιδήρου εἶναι ἀξιοσημείωτος, καὶ ἰδιαιτέρως τῶν γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν μηχανῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς τελευταίας, ὑποθέτω, ὅτι δὲν περιορίζεται ἡ ἀτελής εἰσαγωγή των πρὸς μόνον τὰ ὀργανισμένα ἢ τὰ ἐν τῷ ὄργανίζεσθαι ἐργοστάσια, ἀλλ' ἐν γένει πρὸς τὸ δυνατόν τῆς ἰδρύσεως τοιούτων. Τοιοῦτοτρόπως δύναται τις νὰ εἰσάγη, διὰ παροῦσαν καὶ μέλλουσαν χρῆσιν, ὅσας μηχανὰς νομίζῃ συμφερότερον. Διάφορος ἐννοία θὰ ἀφῆρει ἐκ τῆς

βιομηχανικῆς ἀμίλλης τὴν τελειουργὸν εὐκολίαν, τὴν ὁποίαν γεννᾷ ἡ ἀφθονία τῆς ἐπιχωρίου εἰς μηχανὰς προσφορᾶς.

Ἐν γένει ἡ κλίμαξ τῆς τελωνιακῆς διατιμήσεως ἐπὶ τοῦ ἀκατεργάστου καὶ ἰδιαιτέρως ἐπὶ τοῦ κατεργασμένου σιδήρου μαρτυρεῖ πόσον ὑπολείπεται παρ' ἡμῖν μέχρι τῆς ἐντελοῦς ἀναπτύξεως τῆς σιδηρᾶς ἐννοίας τῆς βιομηχανίας. Κατὰ τοῦτο ἡ ἡμετέρα τελωνεῖα ἀνήκει εἰς τὴν ὀπισθοδρομικωτέραν τῶν ἐπικρατειῶν τάξιν. Ἡ προοδευτικωτέρα ἀνήκει εἰς τὴν νέαν Γερμανίαν, ἥτις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1877 ἠνέωξε τὰς πύλας τῆς πρὸς τὸν ἀλλοεθνή ἀκατέργαστον σίδηρον ὑπὸ τὰς τρεῖς αὐτοῦ μορφᾶς, τοῦ χυτοῦ, τοῦ σφυρηλάτου καὶ τοῦ χάλυβος. Προέβη μάλιστα ἐκεῖ ἡ ἀτέλεια καὶ εἰς μέγαν ἀριθμὸν διαφόρων εἰδῶν κατεργασμένου σιδήρου, ὡς σκευῶν, ἐργαλείων κλπ.

Ἡ οικονομικὴ αὕτη πολιτικὴ εἶναι εἰς ἀρμονίαν πρὸς τοὺς γενικοὺς τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ σκοπούς. Ὁ σίδηρος πρέπει νὰ διαβαίνει τὰ ὄρια τῶν ἐπικρατειῶν ἀνευ οὐδενὸς φορολογικοῦ ἐμποδίου. Ἐὰν πολιτίζη τὴν οἰκουμένην, πόσον ἄτοπον εἶναι νὰ ζητηται παρ' αὐτοῦ φόρος, διότι ἀνοίγει τοὺς βιομηχανικοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν λαῶν! Θελετε νὰ ἐκτιμήσητε τὴν κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἔθνους; Ζυγίσσατε τὸν ἐν αὐτῷ ἐργαζόμενον σίδηρον. Δὲν εἶναι λαμπρὸς ὡς ὁ ἄργυρος, οὐδὲ ἐπαγωγὸς ὡς ὁ χρυσός. Ἀρκεῖται εἰς τὸν ὀπλισμὸν τῶν στρατιωτικῶν, βιομηχανικῶν, γεωργικῶν καὶ ναυτικῶν τοῦ ἔθνους βραχιόνων. Ἄς εἶναι εὐλογημένος, διότι ἐν αὐτοῖς οἰκεῖ ἡ ἀποτελεσματικὴ τῆς κοινωνίας δύναμις.

ΔΡΑΠΕΤΑΙ ΕΜΠΟΡΟΝΑΥΤΑΙ.

Ἡ ἐν τῇ θαλασσίᾳ βιομηχανία ἀπὸ διαφόρων νομοθετικῶν διατάξεων ἀπαντωμένη ἐννοία τῆς δραπετεύσεως
ΕΤΟΣ 5—ΦΥΛ. 50—ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1877, 5

τῶν ἐμποροναυτῶν εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλευθέρως καθόλου ἐργασίας. Ἐνῶ πρὸς τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς βιομηχανίας ἕκαστος ἐργάτης εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἀπομακρύνηται αὐτῶν κατὰ τὸ δοκοῦν, ἐπιφυλαττομένης, ἐπὶ τῶν μακροχρονίων συμφωνιῶν, μόνως τῆς ἀποζημιώσεως εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν, κατ' ἐξαίρεσιν ἐν τῇ ναυτιλίᾳ οἱ ἐξ οἰκείας θελήσεως ἀπομακρυνόμενοι ἐργάται θεωροῦνται ὡς δραπεταί. Τὸ ἀπὸ 15 Δεκεμβρίου 1836 κανονιστικὸν διάταγμα προνοεῖ περὶ διαφορῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου περιπτώσεων, ἐν πολλοῖς παρακολουθεῦν τὰ γενικῶς, τρόπον τινά, ἰσχύοντα καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι.

Κατὰ πόσον ἡ τοιαύτη ἐπὶ τῆς ναυτικῆς ἐργασίας ἐξαίρεσις προσκρούει εἰς τὴν θεμελιώδη ἔννοιαν τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, περιττὸν νὰ ἀποδειχθῇ διὰ μακρῶν. Ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ὁ φυσικὸς νόμος τῆς ζητήσεως καὶ τῆς προσφορᾶς κανονίζει τὰς σχέσεις τῶν ἐπιχειρηματιῶν πρὸς τοὺς ἐργάτας, φαίνεται μοι δυσαρμονικὴ ἡ κατὰ τὴν προκειμένην θεσμοθεσίαν μεσολάβησις τοῦ ἀστυνόμου, ὅπως συλλαμβάνη τοὺς ἀποχωροῦντας ἐκ τοῦ πλοίου ἐργάτας καὶ παραδίδη αὐτοὺς εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ μισθωτοῦ. Βεβαίως παρίσταται ἐν τῷ μέσῳ τὸ συμφέρον τοῦ ἐμπορίου. Ἐνόμιζον ὁμῶς ὅτι προηγεῖται τὸ δικαίωμα τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ἡ πρακτικὴ τῶν ἔθνων φαίνεται κατὰ τοῦτο ἐν πολλοῖς σταθερὰ, ὑπολείπεται δὲ εὐρὺ εἰς τὴν θεωρίαν στάδιον μέχρις οὗ τὴν μεταβάλη. Μετὰ τεσσαρακονταετίαν ἀφ' ἧς τὸ προμνησθὲν διάταγμα ὑπέβαλε τοὺς ἐργάτας τῆς θαλάσσης ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν κεφαλαιούχων αὐτῆς, κατὰ τὸν Αὐγούστου 1875 συνήφθη μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀγγλίας εἰδικὴ συμφωνία περὶ ἀμοιβαίας ἐκδόσεως τῶν δραπετῶν τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ. Ἡ συμφωνία δὲ αὕτη περιεβλήθη νομοθετικὸν κῦρος διὰ τοῦ ἀπὸ 24 Δεκεμβρίου 1875 ΦΟΕ νόμου.

Ὁ κύριος τῆς ἀνά χειρας συνθήκης σκοπὸς εἶναι ἡ ἀνεύρεσις, σύλληψις καὶ ἐπαναγωγὴ τῶν ἐγκαταλειπόντων τὰ εἰς ἃ ἐμισθώθησαν πλοῖα ναυτῶν καὶ δοκίμων. Ὁ πρόξενος τῆς χώρας, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ πλοῖον τοῦ δραπετοῦ, ἢ ὁ πληρεξούσιος ἢ ἀντιπρόσωπος τοῦ προξένου τούτου ἀπευθύνει αἰτήσιν πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ λιμένος ἐκείνου, τῆς χώρας, κτήσεως ἢ ἀποικίας, παρ' ᾧ αὐτὸς μὲν διατελεῖ, ἢ δραπετεύσει δὲ συνέβη. Ἐπὶ τῇ αἰτήσει δὲ ταύτῃ αἱ ἐν λόγῳ ἀρχαὶ ὑποχρεοῦνται νὰ παράσχωσι πᾶσαν ὅσπην δύναται συνδρομὴν, διὰ τὸ τέλος τῆς συλλήψεως καὶ ἐπαναγωγῆς τοῦ δραπετοῦ εἰς τὸ πλοῖον αὐτοῦ. Κατὰ ρητὴν μνειάν ἡ ὑποχρέωσις αὕτη τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν δὲν ἐκτείνεται καὶ κατὰ τῶν ἰθαγενῶν ναυτῶν. Θὰ ἦτο λίαν παράδοξον ἐὰν ἡ ἀρχὴ τοῦ συμφέροντος τοῦ ἐμπορίου παρέδιδε δεσμίους εἰς χειρας τῶν ξένων τοὺς ἰθαγενεῖς. Ἐπὶ τέλους, ἡ διάρκεια τῆς ἰσχύος τῆς προκειμένης συμβάσεως ἠρτήθη ἐκ τῆς πρὸ ἐνὸς τοῦλάχιστον ἔτους δηλώσεως τῆς ἐναντίας θελήσεως ἐνὸς τῶν συμβαλλομένων ἔθνων.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ οἰκονομία τοῦ προκειμένου διεθνoῦς θεσμοῦ. Ἐὰν ἀποβλέψωμεν εἰς τοὺς μεγάλους μισθοὺς τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἀγγλίας καὶ εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἔλξιν τῆς παγκοσμίου ναυτιλίας, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μᾶλλον ὠφελεῖται ἐκ τῆς συμβάσεως ἢ Ἑλλάς, τῆς ὁποίας οἱ ναῦται, ἐκόντες ἄκοντες, θελοῦσι ἐπιστρέφει εἰς τὰ ἴδια ἐκ τῶν ἀκτῶν τῆς πλουσίας Ἀλβιόνος. Ἀλλὰ τὸ νόμισμα ἔχει δύο ὄψεις. Παρ' οὐδενὶ δὲ ἄλλῳ ἔθνει ἢ ἀπόκτησις τῶν δικαιωμάτων τῆς ἰθαγενείας εἶναι τόσον εὐκόλος ὅσον ἐν Ἀγγλίᾳ. Τί θέλει συμβῆ ἐὰν τὸ συμφέρον ὁδηγήσῃ τοὺς θέλοντας εἰς διπλὴν διὰ τὰς περιστάσεις ἰθαγενεῖαν; Μήπως δὲν ἀληθεύῃ ὅτι ὑπερμύριοι Ἑλληγες ναῦται κανονικῶς διασίζουσι τὸν ὠκεανὸν ἐπὶ Ἀγγλικῶν πλοίων; Διὰ τοῦτο ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἡ ἀσφαλεστέρα ἐγγύησις εἶναι ὁ πατριωτισμὸς, ὅστις συνδέει τὰ

τέκνα μετά της μητρὸς καὶ ἔχει τόσα λαμπρὰ Ἑλληνικὰ προηγούμενα.

Ἐν τούτοις τὸ ἀντικείμενον τῆς προκειμένης διεθνοῦς συμβάσεως ἀνάγεται καὶ εἰς ἰδιαιτέραν ἐξόχως πολιτικὴν ἔννοιαν. Κατὰ τὸ ἡμέτερον σύνταγμα «ἐξαιρουμένου τοῦ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐγκλήματος, οὐδεὶς συλλαμβάνεται ἄνευ ἠτιολογημένου δικαστικοῦ ἐντάλατος». Πῶς λοιπὸν ἄνευ τοιούτου θὰ συλληφθῶσιν ἐν Ἑλλάδι οἱ δραπέται τοῦ ἐμπορικοῦ τῆς Ἀγγλίας ναυτικοῦ; Ὑπάρχει ἄρα γε ἐν τῇ Ἑλληνικῇ νομοθεσίᾳ εἰδικὸν ἐγκλημα δραπετεύσεως ἐμποροναυτῶν; Περιττὸν νὰ προστεθῆ, ὅτι ἡ προκειμένη συνταγματικὴ ἐγγύησις ἀφορᾷ ἐν γένει πάντα ἄνθρωπον εὐρισκόμενον ἐν Ἑλλάδι, καὶ ὅτι ὁ νομοθέτης ταύτης δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἀκυρώσῃ τόσον θεμελιώδη τοῦ πολιτεύματος διάταξιν.

Η ΜΕΙΟΨΗΦΙΑ ΕΝ ΤΑΙΣ ΑΝΩΝΥΜΟΙΣ ΕΤΑΙΡΙΑΙΣ.

Κατὰ τὰ καταστατικὰ ὄλων τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν τὸ δικαίωμα τῶν μετόχων, ὡς πρὸς τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν διοίκησιν, δὲν μένει ἐλεύθερον, ἀλλὰ, καθόσον ἀξάνει παρ' ἐκάστῳ ὁ ἀριθμὸς τῶν μετοχῶν, κατὰ τοσοῦτον ἐκεῖνο συστέλλεται καὶ περιορίζεται. Ἐνῶ λ.χ. ὁ ἔχων δέκα μετοχὰς ἔχει μίαν ψήφον, δὲν ἔχουσιν ἀναλόγως οἱ μέτοχοι εἴκοσι μετοχῶν δύο, οἱ ἑκατὸν δέκα, οἱ διακοσίων εἴκοσι κλπ. ἀλλ' ἀντὶ δέκα, ἔχουσι πέντε, ἀντὶ εἴκοσιν ἑπτὰ ἢ ὀκτῶ, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἐπίσης οἱ ἀποτελοῦντες τὴν μειοψηφίαν μέτοχοι, οἵτινες ἀντιπροσωπεύουσιν ἰσχυρὸν μέρος τῶν μετοχικῶν

κεφαλαίων, δὲν ἔχουσι πραγματικόν τι δικαίωμα ἐλέγχου καὶ μετοχῆς εἰς τὰ τῆς διοικήσεως· ἐντεῦθεν δὲ οὐ μόνον ἀδικία ἀλλὰ καὶ μέγα ἀποτελεῖται πρόσκομμα εἰς τὴν ἐπίδοσιν τοῦ πνεύματος τοῦ συνεταιρισμοῦ.

Καὶ πρῶτον μὲν, καθόσον ἀφορᾷ τὴν περιστολὴν τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου, τοιαύτη ἐσφαλμένη κατὰ τὴν θάσιν αὐτῆς ἀρχὴ δὲν φαίνεται ἐξ οὐδενὸς λόγου δικαιολογούμενη. Ἐὰν ὑποτεθῆ, ὅτι καθιερώθη διὰ τὴν προστασίαν τῶν μικρῶν μετόχων κατὰ τῶν μεγάλων, δὲν εἶναι οὐδαμῶς ὀρθή, διότι τὰ κεφάλαια, ἐφ' ὧν στηρίζονται αἱ μετοχικαὶ συμπράξεις, μόνον κατὰ ποσὸν διαφέροντα, ἔπρεπε, καθόσον ἀξάνουσι, κατὰ τοσοῦτον νὰ ἀποκτῶσι καὶ μείζονα ἰσχὺν ψήφου, ὅπως παρατηρεῖται ἐν τῇ μεθέξει τῶν κερδῶν καὶ ζημιῶν· διότι ἄλλως ἐὰν ἡ ἐσφαλμένη αὐτῆ ἀρχὴ ἐπεκράτει καὶ ἐν τῇ μεθέξει τῶν κερδῶν καὶ ζημιῶν, οὐδεὶς συνεταιρισμὸς ἤθελε ποτὲ πραγματοποιηθῆ. Ἐπειτα δὲ ἐν τῇ πραγματικότητι τοιαύτη τις ὑπὲρ τῶν μικρῶν μετόχων πρόνοια ματαιοῦται, διότι οἱ μεγάλοι μέτοχοι, διανεμόντες κατ' ἀνάγκην τὰς μετοχὰς αὐτῶν εἰς πλείονα πρόσωπα, ἐπικρατοῦσι τῆς σχετικῆς δυνάμεως τῶν μικρῶν μετόχων, καὶ οὕτως ἄρχουσιν ἀκωλύτως τῶν τῆς διοικήσεως.

Καὶ καθόσον μὲν ἀφορᾷ τὸ δικαίωμα τῶν μετόχων, δὲν νομίζομεν ἀναγκαῖον νὰ μακρηγορήσωμεν, καθόσον ὁμοίως ἀφορᾷ τὴν ἀντιπροσώπευσιν τῶν ἐν ταῖς ἀνωνύμοις ἐταιρίαις μειοψηφῶν, ἵνα κατανοηθῆ ὀρθῶς τὸ ζήτημα τοῦτο, πρέπει νὰ ἐξετασθῶσιν τὰ συστατικὰ τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῶν ἐν γένει. Πᾶσα ἀνώνυμος ἐταιρία, ἔχουσα ὡς σκοπὸν ἐπωφελῆτινα ἐμπορικὴν ἢ βιομηχανικὴν ἐπιχείρησιν, εἶναι ἀναντιρρήτως κοινὸν κτῆμα ὄλων τῶν μετόχων, ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τῶν μετοχῶν ὧν εἶναι ἕκαστος ἰδιοκτήτης. Δυνάμει δὲ τῆς ἀρχῆς ταύτης διανεμόνται ἀναλόγως τὰ κέρδη καὶ αἱ ζημίαι. Ὁ ἔχων λ.χ. πέντε μετοχὰς μετέχει κατὰ πέντε εἰς τὰ κέρδη καὶ ζη-

μίας, και ό έχων εκατόν, αναλόγως κατά εκατόν. Η αρχή όμως αυτή, ή αληθής και αμετάβλητος, δέν εκτείνεται εις όλας τās εταιρικές σχέσεις και πράξεις, εκ τούτου δέ δημιουργούνται ανισότητες και προνομία, ένθα δέν χωρεϊ άλλη εκτός του ποσού διάκρισις. Κατά την επικρατούσαν περί διοικήσεως των ανωνύμων επιχειρήσεων αρχήν, επί 1000 λ.χ. μετοχών αι 504, αι αποτελουσαι την πλειοψηφίαν, διευθύνουσι και διοικουσι τὰ της εταιρίας, αι δέ 499 ουδεμίαν έχουσι επιρροήν εις την κατάρτισιν της διοικήσεως, άτε έν μειοψηφία ούσαι. Τοϋτο δέ προφανώς αντίκειται εις τὸ καλῶς έννοούμενον συμφέρον των ανωνύμων εταιριών, και παρακωλύει σπουδαίως την ανάπτυξιν αυτών, διότι τὸ άτομον, εμπορευόμενον ή καθ' οίονδήποτε άλλον τρόπον διαχειριζόμενον την περιουσίαν του, δέν εμπιστεύεται εις άλλον την διαχείρισιν, άλλ' ενεργεί άφ' έαυτου πάσας τās αναγκαίας συναλλακτικās πράξεις κατά τὸ μέτρον της ιδίας του ικανότητος, όρμεφύτως δυσπιστουں προς τούς άλλους διά την διαχείρισιν των συμφερόντων αυτου. Την έμφυτον ταύτην κλίσιν αισθάνεται και διατηρεϊ αναγκαίως ό άνθρωπος, και όταν, εκχωρών εις ξένα ταμεία μέρος της περιουσίας του, δέν δύναται να τὸ διευθύνη έφ' έαυτου άπ' ευθείας. "Ωστε οι καταπατουںτες την έμφυτον ταύτην του ανθρώπου τάσιν, αναγκάζουσι αυτον ίνα αφίσταται των συνεταιριστικων επιχειρήσεων. "Ο αποκλεισμός λοιπόν της μειοψηφίας εκ των της διοικήσεως των ανωνύμων εταιριών είναι αληθής σκόπελος διά την μείζονα του εταιριστικοϋ πνεύματος ανάπτυξιν.

Χωρίς δέ να ακριβολογήσωμεν περισσότερο περι των δικαιολογούντων την αντιπροσωπευσιν της μειοψηφίας λόγων, θά περιορισθώμεν να αναπτύξωμεν, παρακατιόντες, τὸ πῶς δύναται να αντιπροσωπεύωνται εις τās ανωνύμους εταιρίας πάντες οι μέτοχοι, τουτέστι και οι πλειοψηφουںτες και οι μειοψηφουںτες, διότι έν τούτῳ κυρίως

έγκειται ή δυσκολία, και εκ της δυσκολίας ταύτης καθιερώθη ή αρχή της πλειοψηφίας, ήτις έν τη πολιτικη διέπει πάσας έν γενει τās πράξεις και ενεργείας.

Η αντιπροσωπευσις της μειονοψηφίας έν τη διοικήσει των ανωνύμων εταιριών κατά πολλούς τρόπους δύναται ακινδύνως να εξασφαλισθῃ. "Ο απλούστερος μὲν είναι αυτος ό ών συνήθης εις τās γενικās συνελεύσεις, καθ' ας οι μέτοχοι συνασπίζονται εκ των προτέρων, και παρουσιάζουσι τὸ ίδιον αυτων ψηφοδέλτιον. "Επί χιλίων λ.χ. ψήφων, συμφωνούντων των πλειόνων συνεταίρων, αποτελείται υπό τούτων ή πλειοψηφία, ήτις εκλέγει τότε τὰ 2]3 των μελών του διοικητικοϋ συμβουλίου, οι δέ αποτελουںτες την μειονοψηφίαν εκλέγουσι τὸ 1]3 και τοιουτοτρόπως τὸ διοικητικόν συμβούλιον αντιπροσωπεύει τὸ σύνολον των μετόχων. "Ενδέχεται όμως να υπάρχωσιν μέτοχοι μη συντασσόμενοι ούτε προς την μὲν ούτε προς την δέ των δύο μεγάλων μερίδων, και είτε να απαρτίζωσιν ιδίαν μερίδα είτε να ώσιν εκλεκτικοί εκ των υποψηφίων των αγωνιζομένων μερίδων έν τη περιστάσει ταύτη ό ως άνω εκτεθείς τρόπος της εκλογῆς είναι ανεπαρκής, άντ' αυτου όμως δύναται να εφαρμοσθῃ και τὸ σύστημα της μιās ψήφου, δι' ου εξασφαλίζεται έν μέρει ή μειοψηφία, και οι μεγάλοι μέτοχοι και άλλα, περι των ό Μιλλ αναφέρει. "Αλλ' ασφαλέςτερον και μεθοδικώτερον φαίνεται ήμιν τὸ εξῆς, τὸ όποιον εξασφαλίζει αποχρώντως την αντιπροσωπευσιν όλων των μετόχων εις τὸ διοικητικόν συμβούλιον.

Κατά τὸ σύστημα τουτο, χωρίς να ζητηθῃ εκ των προτέρων τὸ φρόνημα εκάστου μετόχου, γίνεται ή ψηφοφορία, καθ' ήν πās μέτοχος έγγράφει εις ένυπόγραφον παρ' αυτου ψηφοδέλτιον τὰ πρόσωπα της εκλογῆς του. "Εν τη διαλογῃ καταχωρίζονται τὰ ψηφοδέλτια εις πρωτόκολον, έν ω̄ έμφαίνεται α) τὸ όνομα και επώνυμον του ψηφοφορήσαντος, β) ό αριθμός των ψήφων αυτου και γ)

τὸ ὄνομα καὶ ἐπώνυμον τῶν ψηφοφορηθέντων (ρητέον δὲ, ὅτι τὸ ψηφοδέλιον δὲν δύναται νὰ περιέχῃ περισσότερον ἀριθμὸν τῶν ἐκλεκτέων συμβούλων). Ἀφοῦ δὲ οὕτω καταστρωθῆ τὸ τῆς διαλογῆς πρωτόκολον, ἀθροίζονται αἱ ψῆφοι, τὸς ὁποίας ἔλαβεν ἕκαστος τῶν ὑποψηφίων, οἱ δὲ μεταξὺ αὐτῶν πλειοψηφήσαντες, πέντε λ. χ. ἐπὶ ὀκτώ, ἀνακηρύσσονται ὡς σύμβουλοι τῆς πλειοψηφίας. Μετὰ τοῦτο ζητεῖται καὶ ἐξακριβούται, ποῖοι οἱ ψηφοφορήσαντες τοὺς πλειοψηφήσαντας· ἀφοῦ δὲ τοῦτο ἐξακριβωθῆ, ἀφαιροῦνται αἱ ψῆφοι τῶν πλειοψηφησάντων, οἵτινες ἀνέδειξαν τοὺς συμβούλους των, καὶ ἀθροίζονται οἱ ψῆφοι τῶν μειοψηφσάντων, οἱ δὲ πλειοψηφήσαντες ἐξ αὐτῶν ἀνακηρύσσονται ὡς σύμβουλοι τῆς μειοψηφίας, καὶ οὕτω καταρτίζεται τὸ συμβούλιον ἐκ τῆς πλειοψηφίας καὶ μειοψηφίας (1).

(1) Σημ. Οἰκ. Ἐπιθ.— Ἡ ἀρχὴ τῆς εἰσόδου τῶν μειοψηφίων ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἐταιριῶν εἰσῆχθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐν τῇ διασκευῇ τῶν λαϊκῶν συνεταιρισμῶν τῆς Ἑλλάδος. Τοιοῦτοτρόπως ἀναγινώσκουμεν ἐν ἀρθρῷ βῶ τοῦ ἀπὸ 8 Μαΐου 1872 Καταστατικῆ τοῦ ἐν Θήβαις ὀργανισθέντος Παμβοιωτίου «Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἐπιτηρητικοῦ Συμβουλίου δύναται ἕκαστος συνέταιρος νὰ δώσῃ εἴτε ἀνὰ μίαν ψῆφον εἰς διαφόρους ὑποψηφίους, εἴτε περισσότερας ψῆφους εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Τοιοῦτοτρόπως οἱ μειοψηφοῦντες ἐντὸς τῆς συνελεύσεως θὰ ἔχωσιν, ἂν θελήσωσιν, ἀντιπροσώπους ἐντὸς τοῦ Ἐπιτηρητικοῦ Συμβουλίου.»

Ἡ αὕτη ἀρχὴ ἀναφαίνεται κατὰ τὴν συγκρότησιν τῆς ἐν Ἀθήναις λαϊκῆς ἐταιρίας ἢ Ἐνωσις, διότι ἀναγινώσκουμεν ἐν τῷ ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου 1876 καταστατικῷ αὐτῆς, ὅτι «ἕκαστος συνέταιρος ἔχει τόσας ψῆφους, ὅσοι εἶναι οἱ ἐκλεχθῆσόμενοι ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς δὲ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου δύναται νὰ δώσῃ εἴτε ἀνὰ μίαν ψῆφον εἰς διαφόρους ὑποψηφίους, εἴτε καὶ πλείονας εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ μειοψηφοῦντες ἐντὸς τῆς συνελεύσεως δύναται, ἂν θελώσιν, νὰ ἔχωσιν ἀντιπροσώπους ἐντὸς τοῦ Συμβουλίου.

Ἐπειδὴ δὲ ἐνδέχεται ἐκ χιλίων λ.χ. ψῆφων νὰ ἀποτελεῖται ἰσχυρὰ πλειοψηφία καὶ μικρὰ μειοψηφία ὡς 9:1, καὶ δὲν εἶναι ὀρθὸν τὸ $\frac{1}{10}$ νὰ ἔχη τὸ 1]3 τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου, δύναται νὰ κανονισθῆ ὥστε εἰ πλειοψηφήσαντες, ἀποτελοῦντες τὸ ἡμισυ πλέον ἑνὸς τῶν ψηφοφορησάντων, νὰ ἐκλεγῶσι τὰ 2]3, ἀποτελοῦντες δὲ τὰ 3]4 νὰ ἐκλέγῶσιν ἓνα πλέον τῶν 2]3· οἱ δὲ μειοψηφήσαντες, ἀποτελοῦντες τὸ 1]3 τῶν ψηφοφορησάντων νὰ ἐκλέγῶσι τὸ 1]3, ἀποτελοῦντες δὲ τὸ 1]4 νὰ ἐκλέγῶσι κατὰ ἓνα ὀλιγώτερον τοῦ 1]3, ἐὰν δ' ὦσιν ἐλάσσονες καὶ τοῦ 1]4, οὐδέποτε τότε νὰ ἐκλέγῶσι. Δύναται ἐπίσης νὰ προκύψῃ ἐπὶ τῆς διαλογῆς καὶ ἑτέρα δυσχέρεια· μέτοχός τις λ.χ. ἐψηφοφόρησεν ὅλους τοὺς πλειοψηφήσαντας, ἄλλος τοὺς τέσσαρας, ἄλλος τοὺς τρεῖς, καὶ ἄλλος τοὺς δύο ἢ ἓνα· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ποῦ θέλουσι καταταχθῆ οὗτοι εἰς τὴν πλειοψηφίαν ἢ τὴν μειοψηφίαν; Καὶ ἡ δυσκολία αὕτη αἴρεται ἐὰν ὀρισθῆ ὅτι ὁ ψηφοφορήσας ἐκ τῶν πέντε τρεῖς πλειοψηφήσαντας κατατάσσεται εἰς τὴν πλειοψηφίαν καὶ ἐξαιρεῖται ἐκ τῆς μειοψηφίας, ἐὰν δὲ ὀλιγώτερος τῶν τριῶν, κατατάσσεται εἰς τὴν μειοψηφίαν, ἀλλὰ διὰ τὰ δύο πρῶτα μόνον πρόσωπα τοῦ ψηφοδελτίου του, — ἵνα μὴ δύναται νὰ ἐκλέξῃ περισσότερους τῶν 2]3.

Τοιοῦτοτρόπως προλαμβάνονται πᾶσαι αἱ δυσχέρειαι, τὸ δὲ διοικητικὸν συμβούλιον τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν θέλει συγκροτεῖσθαι ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν ὅλων τῶν μελῶν τῆς συνελεύσεως, χωρὶς νὰ καταπιέξῃ ἢ πλειοψηφία τὴν μειοψηφίαν. Ἐν γένει πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ πνεύματος τοῦ συνεταιρισμοῦ, ὅστις μετ' ἄλλεπαλλήλους ἀποτυχίας, ὑπέστη καὶ ὑφίσταται δεινὸν παρ' ἡμῖν κλονισμόν, νομίζομεν ὠφέλιμον καὶ συνιστῶμεν ὡς ἀναγκαῖον, νὰ ἀνακηρυχθῆ καὶ ἀναγνωρισθῆ ἡ ἀρχὴ τῆς μειοψηφίας ἐν πάσαις ταῖς ἀνωνύμοις ἐταιρίαις, ὡς θεμελιώδης βάσις ὅλων τῶν καταστατικῶν αὐτῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἂν ἡ πρακτικὴ καθυστερῆσῃ, νὰ μὴ λείψῃ ὁ νομοθετικὸς τοῦ θέματος τούτου κανονισμός.

ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀπὸ 10,915,832 δρ. τῷ 1875, καὶ 10,764,319 τῷ 1876, ἡ ὑπηρεσία τοῦ δημοσίου χρέους τῆς Ἑλλάδος ἀνέβη εἰς 12,352,519 δρ. τῷ 1877, ἤτοι σχεδὸν τὸ τρίτον τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο προϋπολογισθέντων ἐσόδων τῆς ἐπικρατείας (39,247,500 δρ.). Ἡ αὔξησις ἔχει τι θεαίως ὀρμητικὸν, κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα θὰ ἀσκήσῃ πλείονα ἐπιρροὴν τοῦ ὅσον τὸ εὐκόλον τῆς παρ' ἡμῖν οἰκονομικῆς πρακτικῆς πνεῦμα ὑποθέτει.

Τὰ δημόσιον χρέος τῆς Ἑλλάδος διαιρεῖται εἰς ἐξωτερικὸν καὶ ἐσωτερικόν. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ἐξωτερικοῦ πρόκειται μόνον περὶ τοῦ δανείου τῶν 60 ἑκατομμυρίων, διὰ τὰς ἐπὶ τῶν ὁποίων προκαταβολὰς τῶν τριῶν Δυνάμεων σημειοῦνται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ 1,018,000 δρ., καὶ περὶ τοῦ ἐκ 4 $\frac{1}{2}$ ἑκατομμυρίων χρέους πρὸς τοὺς κληρονόμους τοῦ βασιλέως Ὀθωνος, εἰς ἀπόσβεσιν τοῦ ὁποίου δίδονται κατὰ τὸ 1877 δρ. 228,000. Περὶ τῶν χρεῶν τοῦ 1824 καὶ 1825 οὐδεμίαν ἔτι νομοθετικὴν ἀπόφασιν.

Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐσωτερικοῦ χρέους δύναται νὰ γίνῃ ἡ ἐπομένη διάκρισις : 7,287,749 δρ. (6,435,499, τῷ 1876) εἰς πληρωμὴν χρεῶν ἰδίως λεγομένων, καὶ 3,818,800 (3,070,820 τῷ 1876) εἰς πληρωμὴν συντάξεων, αἵτινες δὲν εἶναι ὀλιγώτερον χρέος τῆς ἐπικρατείας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρῶτον κοινὸν ὑποδιαιρεῖται τοῦτο ὡς ἑξῆς· διὰ τὰ χορηγήματα τῶν Ναυτικῶν νήσων δρ. 200,000, δι' ὁμοιὰ πέναντι παλαιῶν ἀπαιτήσεων δρ. 13,710, διὰ τόκους ἐγγυοδοσιῶν δρ. 14,000 δι' ἐδαφονόμια ἐν Ἑπτανήσῳ δρ. 48,000. Τὰ χρεωλυτικὰ δάνεια σημειοῦνται ἰδιαιτέρως· τὸ τῶν 6 ἑκατομμυρίων δρ. ἀντὶ 480,000 δρ. (τόκος, χρεώλυτρον καὶ ἀμοιβή 8 τοῖς 0]0),—τῶν 28 ἑκατομ. δρ. ἀντὶ

2,632,566 δρ. (ἤτοι 1,506 ἐπὶ 16,743,440, τόκος 8 τοῖς 0]0, καὶ 1,125,650 ἐπὶ 11,256,560, τόκος 9 τοῖς 0]0, ἀμφοτέρωθεν χρεώλυτρον 1 τοῖς 0]0),—τῶν 9 ἑκατομ. ν. δρ. ἀντὶ 85,473 δρ. (ἤτοι 29,472, τόκος πρὸς 9 τοῖς 0]0, καὶ 56,000 διὰ κληρωθισομένης 100 ὁμολογίας πρὸς δρ. 560 ἑκάστη),—τῶν 4 ἑκατομ. ν. δρ. ἀντὶ 403,200 δρ.—τῶν 26 ἑκατομ. ν. δρ. ἀντὶ 1,892,000 δρ. (τόκος 6 τοῖς 0]0 καὶ χρεώλυσιον 1]2 τοῖς 0]0),—τῶν 10 ἑκατομ. ν. δρ. ἀντὶ 728,000 δρ. (τόκος 6 τοῖς 0]0 καὶ χρεώλυσιον 1]2 τοῖς 0]0),—εἰς ἐξόδα κληρώσεως, διαφορὰ συναλλάγματος, προμήθεια κλπ. 70,000 δρ. Ἐκτὸς τῶν χρεωλυτικῶν δανείων ὑπάρχουσι καὶ προσωρινὰ δάνεια καὶ ἔντοκα γραμμάτια (κινητὸν ἐν γένει χρέος), οἱ τόκοι τῶν ὁποίων ἀναβαίνουσιν εἰς 720,000 δρ. ἤτοι 240,000 διὰ τὰ πρῶτα (60,000 δρ. τῷ 1876) καὶ 480,000 διὰ τὰ δεύτερα. Τὰ τελευτάτα ἀπὸ 6,000,000 δρ. πρόκειται νὰ ἀναβῶσι εἰς 9,000,000 διὰ τοῦ ΧΔ' νόμου τῆς 5 Μαρτίου 1877.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ἑτέραν κατηγορίαν, τῶν δημοσίων τουτέστι συντάξεων, ὑποδιαιροῦνται αὗται 1) εἰς στρατιωτικὰς ἀντὶ 1,544,000 δρ., ἐξ ὧν 1,240,000 πρὸς 2,459 ἀποστράτους, 277,000 πρὸς 185 φαλαγγίτας καὶ 27,000 δι' ἐνδεχομένην αὔξησιν· 2) εἰς ναυτικὰς ἀντὶ 423,000 δρ., ἐξ ὧν 335,000 πρὸς 624 ἀποστράτους, 83,000 πρὸς 75 ἐπιτάκτους καὶ 5,000 δι' ἐνδεχομένην αὔξησιν· 3) εἰς ἐνδεχομένης ἐκκλησιαστικὰς ἀντὶ 4,800 δρ. 4) εἰς πολιτικὰς ἀντὶ 180,000 δρ. πρὸς 95 ἄτομα· 5) εἰς συντάξεις Ἑπτανησιακάς ἀντὶ 367,00 δρ., ἐξ ὧν 122,000 πρὸς Ἀγγλοὺς ὑπηκόους, 185,000 πρὸς Ἑπτανησίους καὶ 60,000 πρὸς χωροφύλακας τῆς Ἰονίου ἀστυνομίας· 6) εἰς συντάξεις πολιτικῶν ὑπαλλήλων ἀντὶ 1,300,000 δρ. (500,000 τῷ 1876), συνεπεία τοῦ ἀπὸ 17 Ἰανουαρίου 1877 νόμου, τοῦ συγχωνεύσαντος τὸ εἰδικὸν κατ' αὐτὰς ταμεῖον μετὰ τοῦ δημοσίου ταμεῖου.

Οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ περιέχουσι πολλὰ σημεῖα σταθμῶν

πρὸς περαιτέρω μελέτην. Ἐν πρώτοις ἡ κατὰ 1 $\frac{1}{2}$ περίπου ἑκατομμύριον δρ. αὔξησις μεταξὺ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους, ἀνταποκρίνεται ἄρα γε πρὸς τὴν κανονικὴν τῆς ὅλης οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας διευθέτησιν ; Ἀκολούθως πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ἐκ τῆς μεταξὺ τοῦ 1876 καὶ τοῦ 1877 διαφορᾶς εἰς τὸ ποσὸν τῶν διὰ τὰ προσωρινὰ δάνεια τόκων (60,000 : 240,000), ὅτι τοῦλάχιστον ἐτετραπλασιάσθησαν ταῦτα. Ἐπομένως ἀφοῦ τῷ 1876 ὑπελογίζοντο εἰς 750,000 δρ., τῷ 1877 ἀναβαίνουν εἰς 3,000,000 καὶ συγχρόνως ἀπαραίτητον καθίσταται τὸ δάνειον τῶν 10 ἑκατομ. καὶ τὸ τῶν 3 ἑκατομ. εἰς ἔντοκα γραμμάτια. Ἡ τάσις δεῖται ἐξόχου προσοχῆς, διότι, οὐδὲν ὀλιγώτερον, αἱ προϋποθέσεις τῆς προσιωνίζοντα κατασιροφῆν καὶ δὴ οὐ τὴν τυχοῦσαν.

ΠΕΡΙ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ.

Ἡ γεωργία τέχνη τὸ πρῶτον οὔσα, ὕστερον ἐγένετο καὶ ἔργον, τὸν δὲ τελευταῖον αἰῶνα καὶ ἐπιστήμη. Ἐνεκα τῆς διαφορᾶς ταύτης μορφῆς τῆς γεωργίας ἡ γεωργικὴ ἐκπαίδευσις διακρίνεται εἰς ἐπιστημονικὴν καὶ πρακτικὴν.

Καὶ ἡ μὲν ἐπιστημονικὴ γεωργικὴ ἐκπαίδευσις σκοπεῖ τὴν μόρφωσιν ἐπιστημόνων τῆς γεωργίας καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν υἱῶν τῶν μεγάλων γεωκτημόνων, ἡ ἐν γένει ἐκείνων, οἵτινες μέλλουσι νὰ διευθύνωσι μεγάλας ἰδιοκτησίας. Διὰ δὲ τῆς πρακτικῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπιδιώκεται ἡ ἐκπαίδευσις τῶν υἱῶν τῶν μικρῶν γεωκτημόνων καὶ μικρῶν καλλιεργητῶν καὶ ἡ μόρφωσις μικρῶν ἐπιστάτων (*regisseurs*). Ἐν Ἑλλάδι, ἐνθα οὐ μόνον ἡ μικρὰ ἰδιοκτησία, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς εὐαρίθμοις μεγάλαις ἰδιοκτησίαις

ἔνεκα ἐλλείψεως χειρῶν, χρηματικῶν κεφαλαίων κλπ. ἡ ἐπίμορτος καλλιέργεια ἐπικρατεῖ, καὶ ἐνθα ἡ γεωργία δὲν ἔλαβεν εἰσέτι ἐπιστημονικὸν χαρακτήρα, δέον ἡ πρακτικὴ γεωργικὴ ἐκπαίδευσις νὰ λάβῃ μείζονα ἐπέκτασιν τῆς ἐπιστημονικῆς. Καὶ ἡ μὲν ἐπιστημονικὴ γεωργικὴ ἐκπαίδευσις ἐπιδιώκεται διὰ τῶν ἀνωτέρων γεωργικῶν σχολῶν, ἡ ἀκαδημιῶν, ἡ δὲ πρακτικὴ διὰ τῶν πρακτικῶν γεωπονικῶν σχολῶν.

Ὅπως ἴδωμεν ἐπομένως ὅποια πρέπει νὰ ἦναι ἡ γεωργικὴ ἐκπαίδευσις παρ' ἡμῖν, ἴδωμεν ὅποια πρέπει νὰ ἦναι αἱ τε ἀνώτεροι γεωργικαὶ καὶ αἱ πρακτικαὶ γεωπονικαὶ σχολαί.

Α'.) Ἀνώτεροι γεωργικαὶ σχολαί.

Ἄλλοτε ἐθεωρεῖτο ἐπάναγκες ὅπως αἱ τοιαῦται σχολαὶ ὦσιν ἐπὶ μεγάλῃς τινὸς ἰδιοκτησίας· ἐκ τῶν ὑστέρων ὁμως ἀπεδείχθη τοῦτο ὅλως περιττὸν, διότι οἱ ἐν ταῖς τοιαύταις σχολαῖς φοιτῶντες ἔχουσι τосαῦτα νὰ μάθωσιν, ὥστε δὲν ἔχουσι καιρὸν νὰ ἐνασχοληθῶσι μετὰ τῆς πρακτικῆς γεωργίας· πρὸς δὲ ἡ ἐν ταῖς τοιαύταις σχολαῖς διδαχὴ προϋποθέτει ὅτι οἱ φοιτῶντες ἐνησχολήθησαν τοῦλάχιστον ἐπὶ δύο ἔτη μετὰ τῆς πρακτικῆς γεωργίας, ἐπειδὴ ἄλλως δὲν ἤθελον εἶσθαι εἰς θέσιν νὰ ἐννοήσωσι τὰ διδασκόμενα. Ἐνεκα τῶν ἀνωτέρων λόγων ἡ ἰδιοκτησία τῶν τοιούτων σχολῶν περιορίζεται σήμερον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς ὠρισμένην τινὰ ἔκτασιν γαιῶν, ὅπως γίνονται γεωργικὰ πειράματα καὶ ἐπιδεικνύονται τοῖς μαθηταῖς αἱ τῆς καλλιέργειας μέθοδοι. Ἐφ' ὅσον ἐθεωρεῖτο ἐπάναγκες ὅπως οἱ τοιαῦται σχολαὶ ὦσιν ἐπὶ μεγάλῃς τινὸς ἰδιοκτησίας, δὲν ἦτο δυνατόν, φυσικῶ τῷ λόγῳ, νὰ ἦναι αὗται παρά τὰς πόλεις· τοιοῦτοτρόπως δὲ ἀπητεῖτο πολυάριθμον προσωπικὸν πρὸς διδαχὴν· πλὴν δηλ. τῶν ἀναγκαίων καθηγητῶν τῶν γεωργικῶν μαθημάτων ἀπήτοῦντο καθηγηταὶ πασῶν τῶν μετὰ τῆς γεωργίας σχέσιν ἔχουσῶν ἐπιστημῶν, τῆς φυσικῆς δηλ. τῆς χημείας, τῆς ὀρυκτολογίας καὶ γεωλογίας, τῆς βοτανικῆς, τῆς ζωολογίας, τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας κλπ.

Πλήν τῆς μεγάλης δαπάνης ἦν τοιοῦτον προσωπικόν ἀπαιτεῖ καὶ ἡ σπουδὴ τῶν ἀνωτέρω ἐπιστημῶν εἶναι συνήθως ἀνεπιρκῆ· ἐν ταῖς γεωργικαῖς σχολαῖς διὰ τοὺς γεωργοὺς ἐπιστήμονας, καθόσον καὶ οἱ καθιγγηταὶ τῶν ἀνωτέρω ἐπιστημῶν λίαν μέτριαι, συγκρινόμενοι πρὸς τοὺς ἐν τοῖς πανεπιστημίαις καθηγηταῖς, καὶ αἱ συλλογαὶ καὶ συσκευαὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν λίαν ἀτελεῖς.

Ἄφ' οὗ λοιπὸν αἱ ἀνώτεροι γεωργικαὶ σχολαὶ δὲν ἀπαιτοῦσι μεγάλην ἰδιοκτησίαν, ἀλλ' ἀρκοῦνται εἰς ὠρισμένην τινα ἔκτασιν γαιῶν (ὅπως γίνονται γεωργικὰ πειράματα καὶ ἐπιδεικνύονται τοῖς μαθηταῖς αἱ διάφοροι τῆς καλλιεργείας μέθοδοι) καὶ ἐπομένως δύνανται νὰ ἦναι παρὰ τὰς πόλεις, καὶ λόγῳ οἰκονομίας καὶ λόγῳ τελειότητος εἶναι συμφέρουσα ἢ προσάρτησις αὐτῶν εἰς πανεπιστήμια.

Ἄλλος λόγος, ὅστις συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς προσαρτήσεως τῶν ἀνωτέρων γεωργικῶν σχολῶν εἰς πανεπιστήμια, εἶναι ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἡ ἐπιστημονικὴ γεωργικὴ ἐκπαίδευσις λαμβάνει μεγαλειτέραν ἐπέκτασιν· καθόσον οἱ τὰς πολιτικὰς καὶ διοικητικὰς ἐπιστήμας ἐν τοῖς πανεπιστημίαις σπουδάζοντες δύνανται νὰ ἀκροῶνται τῶν ἀναγκαίων εἰς τὸ μέλλον αὐτῶν ἐπάγγελμα γεωργικῶν μαθημάτων ὡς π. χ. τῆς γεωργικῆς οἰκονομίας (*landwirthschaftliche Betriebslehre*) ἐπίσης οἱ ἄλλας ἐπιστήμας σπουδάζοντες υἱοὶ κτηματιῶν δύνανται νὰ ἀκροῶνται γεωργικῶν τινῶν μαθημάτων, ἅτινα θέλουσιν εἶσθαι ὠφέλιμα αὐτοῖς βραδύτερον πρὸς διαχείρισιν τῆς κτηματικῆς αὐτῶν περιουσίας.

Παρ' ἡμῖν ἐπομένως, ἐνθα διὰ τοὺς λόγους, οὓς ἄνω ἐξεθήμεν, ἡ ἐπιστημονικὴ γεωργικὴ ἐκπαίδευσις ἐν δύνανται νὰ λάβῃ μεγάλην ἐπέκτασιν, ἔτι μᾶλλον συμφέρουσα θέλει εἶσθαι ἢ προσάρτησις γεωργικοῦ ἀγροκηπίου εἰς τὸ ἐθνικὸν πανεπιστήμιον.

Πρὸς σύστασιν τοιοῦτου γεωργικοῦ ἀγροκηπίου δεόν νὰ διατεθῶσιν αἱ περιλαμβανόμενα: σήμερον ὑπὸ τοῦ δημοσίου δενδροκομείου καὶ βοτανικοῦ κήπου γαῖαι καὶ αἱ λοιπαὶ αἱ

γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα κτήματα Ῥοῦφ ὡς καὶ τὸ παρὰ τὴν Μονὴν Δαφνίου δάσος· ἐπίσης δύνανται νὰ προσληφθῶσι πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ αἱ τυχόν μετὰ τῶν ἀνωτέρω συνοφείουσαι καὶ εἰς ἰδιώτας ἀνήκουσαι γαῖαι ἐπὶ τῇ προηγουμένῃ ἀποζημιώσει τῶν ἰδιοκτητῶν κατ' ἐκτίμησιν πραγματογνωμόνων.

Τοιοῦτοτρόπως πέντε ἄτομα, ἤτοι δύο κτηγγηταὶ τῶν γεωργικῶν μαθημάτων, κτηνιατρῆς, (1) κηπουρὸς καὶ λογιστὴς ἀρκοῦσι πρὸς συντήρησιν τοῦ γεωργικοῦ ἀγροκηπίου· καθόσον αἱ μετὰ τῆς γεωργίας σχέσι· ἔχουσαι ἐπιστήμια διδάσκονται ἐν τῷ ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ. Ταῦτα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιστημονικὴν παρ' ἡμῖν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν· ἴσμεν νῦν ὅποια πρέπει νὰ ἦναι παρ' ἡμῖν οἱ πρακτικαὶ γεωπονικαὶ σχολαὶ καὶ ἐπομένως ὅποια ἡ πρακτικὴ γεωργικὴ ἐκπαίδευσις.

Β.) Πρακτικαὶ γεωπονικαὶ σχολαὶ.

Αἱ πρακτικαὶ γεωπονικαὶ σχολαὶ σκοποῦσαι, ὡς εἴρηται, τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν υἱῶν τῶν μικρῶν γεωκτημόνων καὶ μικρῶν καλλιεργητῶν, πρὸς δὲ τὴν μόρφωσιν μικρῶν ἐπιστατῶν (*regisseurs*), ἀνάγκη νὰ ἦναι ἐπὶ τινος μεγάλης ἰδιοκτησίας· διότι ἡ ἐκπαίδευσις αὕτη ἔγκειται κυρίως εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ σώματος εἰς τὰς γεωργικὰς ἐργασίας. (2)

(1) Ὡς τοιοῦτος δύναται νὰ προσληφθῇ ὁ στρατιωτικὸς κτηνιατρὸς λαμβάνων ἐπὶ τούτῳ ἐπιμίσθιον.

(2) Πρὸς τοῦτο ἤθελεν ἀρκεῖ ἡ πείρα· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ μὲν γεωργία κατ' ἐκάστην εἰς τῆς ἐπιστήμης προοδεύει, ὁ δὲ γεωργὸς εἶναι λίαν συντηρητικὸς καὶ δὲν πείθεται νὰ μεταβάλλῃ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον τὴν μέθοδον τῆς καλλιεργείας, τὴν ὁποίαν εἶδε τὸν πατέρα αὐτοῦ νὰ ἔχῃ, ἐὰν δὲ ἴδῃ ἰδίαις ὁμμασι καὶ τῆς ἐλαχίστης μεταβολῆς τὴν ὠφέλειαν καθίσταται ἀναγκαιοτάτη ἢ ἐν ταῖς γεωπονικαῖς σχολαῖς ἐξάσκησις τῶν φοιτῶντων εἰς τὰς γεωργικὰς ἐργασίας, μάλιστα ἐν Ἑλλάδι, ἧς ἡ τε γεωργία λίαν παρημελημένη καὶ ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τὴν γεωργίαν ἀνεπτυγμένων χωρῶν μεγάλη.

Ὅπως ἰδῶμεν ἐπομένως ἑποῖαν πρέπει νὰ ἦναι παρ' ἡμῖν αἱ πρακτικαὶ γεωπονικαὶ σχολαί, ἀνάγκη νὰ ἰδῶμεν ὅποια πρέπει νὰ ἦναι ἡ ἰδιοκτησία, ἡ γεωργία καὶ ἡ διδασχὴ αὐτῶν.

α.) Ἰδιοκτησία τῶν πρακτικῶν γεωπονικῶν σχολῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν τοιούτων σχολῶν, ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς.

1) Αἱ τοιαῦται σχολαί δὲν πρέπει νὰ ἦναι παρὰ τὰς μεγαλοπόλεις· διότι οἱ ἐν αὐταῖς φοιτῶντες ἤθελον ἀποκτήσει ἑξέεις, ἔνεκα τῶν ὁποίων δὲν ἤθελον εὐχαριστεῖσθαι μετὰ ταῦτα εἰς τὸν ἀγροτικὸν βίον· πρὸς τούτοις ἤθελον εἶσθαι λίαν ἀποθαρρυντικὸν διὰ τὸ γεωργικὸν ἐπάγγελμα νὰ βλέπωσιν οἱ φοιτῶντες ὅτι ἐν τῇ πόλει καὶ τοῦ πλουσιωτέρου χωρικοῦ ὁ υἱὸς οὐδὲν σημαίνει. Οὐχ ἤττον αἱ σχολαί πρέπει νὰ συνδέωνται δι' ἀμαξητῆς ὁδοῦ μετὰ τινος πόλεως, ὅπως εὐκολώτερον διαθέτωσι προϊόντα τῆς γεωργίας καὶ προμηθεύωνται ἄλλα βιομηχανικὰ πρὸς δὲ ὅπως ἦναι μᾶλλον εὐπρόσιτοι εἰς τοὺς θέλοντας νὰ ἐπισκεφθῶσιν αὐτάς.

2) Ἐπειδὴ πρέπει νὰ γίνηται παντοῖα καλλιέργεια καὶ παρ' ἡμῖν ἔνεκα τοῦ κλίματος ἡ ποικιλία τῶν γεωργικῶν προϊόντων μεγάλη, πρέπει αἱ γεωπονικαὶ σχολαί νὰ ἔχωσιν ἰκανὴν ἔκτασιν γαιῶν πρὸς καλλιέργειαν. (1)

3) Ἐπειδὴ, ὡς εἴρηται, πρέπει νὰ γίνηται παντοῖα καλλιέργεια καὶ ἡ ποικιλία τῶν γεωργικῶν προϊόντων παρ' ἡμῖν ἔνεκα τοῦ κλίματος λίαν μεγάλη, ἀνάγκη τὸ ἔδαφος νὰ ἦναι διαφόρου ποιότητος, καθόσον ἕκαστον φυτὸν ἐπὶ ἰδιαιτέρας ποιότητος ἐδάφους ἰδίως εὐδοκιμεῖ. (2)

4) Λίαν οὐσιώδης εἶναι ἡ ὑπαρξίς ὕδατος πρὸς ἄρδουσιν

(1) Παρ' ἡμῖν πολλαὶ τῶν μεγαλειτέρων ἰδιοκτησιῶν εἶναι εἰσέτι εἰς χεῖρας τοῦ δημοσίου καὶ τῶν μονῶν, τινὲς τῶν ὁποίων δύνανται νὰ διατεθῶσι, προϊόντος τοῦ χρόνου, πρὸς σύστασιν γεωπονικῶν σχολῶν.

(2) Παρ' ἡμῖν ἐν ταῖς μεγαλειτέραις ἰδιοκτησίαις τὸ ἔδαφος εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λίαν διάφορον κατὰ τὴν ποιότητα.

ἰδίως ἐν Ἑλλάδι, ἐνθα οὐ μόνον τῶν κήπων καὶ φυτειῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀψύμων γεννημάτων ἡ ἄρδουσις ἀναγκαῖα καθίσταται, ἔνεκα τῆς παρ' ἡμῖν σπα.ιότητος τῶν βροχῶν κατὰ τὸ ἔαρ καὶ ἰδίως τὸ θέρος. Ἄνευ ἄρδούσεως ἀποτυγχάνει συνήθως ἡ καλλιέργεια τοῦ ἀραβοσίτου, τῶν γεωμήλων, τοῦ βάμβακος κλπ.

5) Ἐν τῇ ἰδιοκτησίᾳ ἑκάστης γεωπονικῆς σχολῆς πρέπει νὰ περιλαμβάνηται καὶ ἔκτασις τις δάσους· διότι τῆς δασοκομίας εὐσης στενωῶς συνδεδεμένης μετὰ τῆς γεωργίας, καὶ ἡ μάθησις τῶν στοιχειωδεστέρων γνώσεων αὐτῆς εἰς τοῦ γεωργοῦς ἀναγκαιοτάτη καθίσταται ἐν Ἑλλάδι μάλιστα· ἔτι ἀναγκαιοτέρας καθίστησι τὴν διάδοσιν στοιχειωδῶν γνώσεων τῆς δασοκομίας ἡ ἐπικρατοῦσα ἄγνοια τῆς σημασίας τῶν δασῶν ἐπὶ τοῦ κλίματος, τοῦ ἐδάφους κλπ. καὶ ἡ ἐσχμέραι ἔνεκα τούτου νασαστροφὴ αὐτῶν. Παρ' ἡμῖν πρὸς τούτους, ἐνθα εἰδικαὶ σχολαί τῆς δασοκομίας δὲ ἤθελον εἶσθαι συμφέρουται, αἱ γεωπονικαὶ σχολαί δύνανται νὰ χρησιμεύωσι κα πρὸς μὀρφωσιν δασονόμων καὶ δασοφυλάκων, ὧν μεγίστην ἔλλειψιν πάσχομεν.

6) Αἱ οἰκοδομαὶ τῶν γεωπονικῶν σχολῶν πρέπει νὰ ἦναι ἀπλοῦσταται καὶ τοιαῦται, ὥστε καὶ οἰκονομία εἰς ἐργασίαν νὰ γίνηται καὶ ἡ τε ἐπίβλεψις καὶ διατήρησις τῆς τάξεως νὰ εὐκολύνωνται. Τὸ μέρος τῶν οἰκοδομῶν πρέπει νὰ ἦναι ὑγιὲς καὶ νὰ ἔχη πόσιμον ὕδωρ πρὸς τούτους νὰ ἦναι εἰς τὸ κέντρον, ὅσον ἔνεστι, τῆς ἰδιοκτησίας, ὅπως μὴ δαπανᾷται πολὺς χρόνος ματαίως εἰς δρόμους καὶ ὅπως ἡ ἐπίβλεψις τῶν ἐργασιῶν ἦναι εὐκολωτέρα. Κατὰ πρῶτον, φυσικῶ τῶ λόγῳ, δεόν νὰ γίνωσιν αἱ πρὸς κατοικίαν τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ λοιποῦ προσωπικοῦ τῆς σχολῆς, ὡς καὶ αἱ μᾶλλον κατεπεύγουσαι λοιπαὶ οἰκοδομαί· οὐχ ἤττον ἐξ ἀρχῆς δεόν νὰ ληφθῆ πρόνοια καὶ περὶ τῶν ἐν τῶ μέλλοντι ἀναγκαίων οἰκοδομῶν, ὥστε καὶ μετὰ ταῦτα νὰ ἐμφαίνηται εἰς τὸ σύμπλεγμα αὐτῶν πρακτικὸς νοῦς καὶ ἀρχιτεκτονικὴ ἄρμονία.

Ταῦτα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν πρακτικῶν γεωπονικῶν σχολῶν.

β') Γεωργία τῶν πρακτικῶν γεωπονικῶν σχολῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν γεωργίαν τῶν γεωπονικῶν σχολῶν ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς.

1) Ἡ γεωργία τῶν τοιούτων σχολῶν πρέπει νὰ ᾔηται παραδειγματική. Μᾶλλον παραδειγματικὴν θεωροῦμεν τὴν γεωργίαν ἧς ἡ καθαρὰ πρόσοδος μεγαλειτέρα. Ἐὰν οἱ γεωπονικαὶ σχολαὶ δὲν ἀποβλέπωσιν εἰς τὴν, ὅσον ἐνεστί, μεγαλειτέραν καθαρὰν πρόσοδον τῆς γεωργίας οὐχὶ μόνον τὰ ἔσοδα θέλουσιν εἶσθαι μικρότερα, ἀλλ' οὔτε ἡ προσδοκωμένη προαγωγή τῆς γεωργίας τοιουτοτρόπως ἐπιδιώκεται· διότι ὁ γεωργὸς πρέπει νὰ βλέπῃ διὰ τῆς δεύσεως καλλιέργειας γίνονται χρήματα καὶ οὐχὶ διὰ τῶν χρημάτων καλλιέργεια.

2) Ἡ γεωργία τῶν γεωπονικῶν σχολῶν πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν πάντοτε τὴν ἐγχώριον γεωργίαν καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν εἰσαγωγὴν πάσης μετ' ἐπιτυχίας ἐν τῇ ἰδιοκτησίᾳ τῆς σχολῆς εἰσαχθείσης καλλιτέρας μεθόδου καλλιέργειας καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἰδιοκτησίαις.

Ὅσον ἀφορᾷ π.χ. τὰ ζῶα, ἐπειδὴ ταῦτα παρ' ἡμῖν, ὡς γνωστὸν, εἶναι μικρόσωμα καὶ ἀδύνατα καὶ παρεμβάλλουσι τοιουτοτρόπως ἄπειρα προσκείμενα εἰς τὴν πρόσοδον τῆς γεωργίας (1) αἱ γεωπονικαὶ σχολαὶ θέλουσιν ἀναγκασθῆναι νὰ φέρωσι ζῶα πρὸς τε ἐργασίαν καὶ κτηνοτροφίαν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς· πλὴν ἐὰν μόνον αἱ σχολαὶ ἔχωσι καλλιτέρου εἶδους ζῶα, ἡ ὠφέλεια ἔσεται μικρά· αἱ σχολαὶ ὀφείλουσι νὰ

(1) Τινὲς τῶν μεγαλειτέρων παρ' ἡμῖν κτηματιῶν μὴ λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὸ μικρὸν καὶ ἀδύνατον τῶν ἐγχωρίων ζῶων καὶ ἐπιχειρήσαντες νὰ εἰσαγάγωσι κυλίνδρους σιδηροῦς καὶ ἄλλας βαρείας μηχανάς, ἀπέτυχον, ἐπειδὴ πρὸς κίνησιν τούτων ἀπητέτο ὁ διπλάσιος καὶ τριπλάσιος ἀριθμὸς τῶν ἐγχωρίων ζῶων, ἔπερ οἰκονομικῶς ἀσύμφορον.

ἐπιδιώκωσι τὴν διάδοσιν τοῦ καλλιτέρου ὡς καὶ τὴν βελτίωσιν τοῦ ἐγχωρίου εἶδους τῶν ζῶων καθ' ἅπαντα τὸν νομὸν εἰς ὃν ἐκάστη ὑπάγεται. Ἐντεῦθεν προκύπτει καὶ ἕτερον σπουδαιότατον πλεονέκτημα τῶν γεωπονικῶν σχολῶν διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἡ βελτίωσις δηλ. τοῦ εἶδους τῶν παρ' ἡμῖν οἰκιακῶν ζῶων. Τὴν εἰσαγωγὴν εὐγενῶν ζῶων καὶ τὸν ἐξευγενισμόν τῶν ἐγχωρίων δὲν δύναται τις νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τοῦς γεωκλήμονας διὰ πολλοὺς λόγους οἷον τὴν μικρὰν ἰδιοκτησίαν, τὴν ἔλλειψιν χρηματικῶν κεφαλαίων, τὴν δαπανηρὰν διατήρησιν ὀρέων, τὴν δύσκολον καὶ δαπανηρὰν μεταφορὰν αὐτῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς κλπ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀπαιτεῖται ἡ συνδρομὴ τοῦ δημοσίου, ἰδίως διὰ τὸν ἐξευγενισμόν τῶν ἵππων, ἐνθα ἐνυπάρχει καὶ τὸ στρατιωτικὸν συμφέρον.

Ἐπίσης ὅσον ἀφορᾷ τὰ γεωργικὰ ἐργαεῖα καὶ τὰς γεωργικὰς μηχανὰς φρονοῦμεν ὅτι ἕνεκα τῆς ἐπικρατούσης μικρᾶς ἰδιοκτησίας καὶ καλλιέργειας οἱ γεωπονικαὶ σχολαὶ ὀφείλουσι νὰ ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν αὐτῶν μᾶλλον εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τελειοτέρων γεωργικῶν ἐργαλείων, ἢ γεωργικῶν μηχανῶν, ὧς χρῆσις ἐπὶ εὐαρίθμων ἰδιοκτησιῶν παρ' ἡμῖν δύναται νὰ γίῃ. Πλὴν ἡ εἰσαγωγὴ τελειοτέρων γεωργικῶν ἐργαλείων ἐν ταῖς σχολαῖς μόνον δὲν ἀρκεῖ· δεόν νὰ ἐπιδιώκῃται ὑπὸ τῶν σχολῶν καὶ ἡ κατασκευὴ τοιούτων γεωργικῶν ἐργαλείων ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν σιδηρουργείοις πρὸς εὐκολωτέραν διάδοσιν αὐτῶν παρὰ τοῖς ἰδιοκλήταις.

Ὡσαύτως αἱ σχολαὶ δὲν πρέπει νὰ πορίζωνται σπόρους καὶ δένδρα ἐκλεκτοῦ εἶδους μόνον πρὸς ἰδίαν καλλιέργειαν, ἀλλὰ νὰ χορηγῶσι καὶ εἰς τοὺς ἰδιοκλήτας τοιαῦτα, μὴ ἀποβλέπουσαι μάλιστα εἰς κέρδος.

Περαίοντες τὰ περὶ τῆς γεωργίας τῶν γεωπονικῶν σχολῶν, ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι αὕτη πρέπει νὰ ᾔηται παραδειγματικὴ καὶ νὰ μὴν ἀποβλέπῃ μόνον εἰς τὴν καλὴν

γεωργίαν τοῦ ἰδίου κτήματος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἐγγωρίου γεωργίας.

γ.) Διδαχὴ τῶν πρακτικῶν γεωπονικῶν σχολῶν.

Ἡ ἐν ταῖς τοιαύταις σχολαῖς διδαχὴ θέλει εἶσθαι, ὡς εἴρηται, ἡ ἐξάσκησης τῶν φοιτῶντων εἰς τὰς γεωργικὰς ἐργασίας· οὐχ' ἤτιον θέλει γίνεσθαι καὶ διδαχὴ τις ὅσον ἔνεστι, εὐληπιος τῶν στοιχειωδεστέρων τῆς γεωργίας. (1)

Ἡ διάρκεια τῆς ἐν ταῖς σχολαῖς ταύταις διδαχῆς δὲν πρέπει νὰ ἐκτείνηται πέραν τῶν δύο ἐτῶν· τοῦτο δὲ ὅπως εὐκολώτερον προσέρχονται μαθηταί, διότι ὁ γεωργός, ὅσῳ καὶ ἂν ἐννοήσῃ ἐπὶ τέλους ὅτι θέλει ὠφεληθῆ εἰς τὴν σχολὴν κατὰ τὰς γνώσεις αὐτοῦ, μὴ δαπανῶν παντάπασιν πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ, ὑπολογίζει πάντοτε ὅτι ἐὰν εἰργάζετο ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν αὐτοῦ, ἤθελεν ἔχει βελτιώσει ταύτην κατὰ πολὺ, ἢ ἐὰν ὑπηρετεῖ παρά τινι ἰδιοκτήτῃ, ἤθελεν ἔχει μετὰ δύο ἔτη 480—720 δρ. Ἀλλὰ καὶ διεισοῦς οὔσης τῆς ἐν ταῖς σχολαῖς διδαχῆς, πάλιν φρονοῦμεν ὅτι κατ' ἀρχὰς πρὸς εὐρεσιν μαθητῶν ἀνάγκη νὰ ὑποχρεωθῆ ἕκαστος δῆμος τοῦ νομοῦ, εἰς ὃν ὑπάγεται ἡ γεωπονικὴ σχολή, ὅπως κατ' ἔτος ἀποστέλλῃ ἓνα μαθητὴν.

Καὶ ὅσῳ μὲν ἀφορᾷ τὴν ἐξάσκησιν εἰς τὰς γεωργικὰς ἐργασίας, πρέπει αὐταὶ νὰ ἦναι οὕτω διατεταγμένα, ὥστε ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν νὰ ἐξασκῆται ἕκαστος μαθητὴς εἰς πᾶσαν ἐργασίαν.

Ὅσῳ δὲ ἀφορᾷ τὴν θεωρητικὴν διδαχὴν, φρονοῦμεν ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ἔτος πρέπει νὰ διδάσκηται γεωργία (ἐνταῦθα συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ δένδρκομία καὶ κηπουρικὴ) καὶ

(1) Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι οἱ τοιοῦτων σχολῶν μαθηταὶ πρέπει νὰ ἦναι ὑγιεῖς καὶ εὐρώστου κράσεως ὅπως ἀντέχωσιν εἰς τὰς τὰς βαρείας γεωργικὰς ἐργασίας· πρὸς δὲ νὰ ἀναγινώσκωσι, νὰ γράφωσι καὶ νὰ ἦναι κάτοχοι τῶν τεσσάρων πράξεων τῆς ἀριθμητικῆς.

κτηνοτροφία ἐν γένει, (ἐνταῦθα συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ πτηνοτροφία, μελισσοτροφία καὶ βομβυκοτροφία), τὸ δὲ δεύτερον ἔτος δασοκομία κτηνιατρία καὶ γεωργικὴ εἰκονομία.

Ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Γερμανίᾳ, διδάσκονται ἐν ταῖς γεωπονικαῖς σχολαῖς πλείονα μαθήματα, ὡς π. χ. φυσικὴ, χημεία, βοτανικὴ, ζωολογία, γεωργικὴ τεχνολογία κλπ. πλὴν ἐκεῖ καὶ ἡ τάξις τῶν χωρικῶν εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη καὶ ἡ γεωργία ἐν γένει εἶναι ἐπὶ ἄλλης βαθμίδος ἀναπτύξεως, ὥστε καὶ εἰς τοὺς μικροὺς ἐπιστάτας (*regisseurs*) εἶναι ἀναπόφευκτος ἡ μάθησις τῶν ἀνωτέρω καὶ πλεόνων ἔτι. Ἐὰν ἐδιδάσκοντο ἐν ταῖς γεωπονικαῖς σχολαῖς παρ' ἡμῖν ὅσα καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ἤθελον καθίστασθαι δυστυχεῖς οἱ φοιτῶντες, διότι ἤθελον περιφρονεῖ τὸ πατριον ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον ἐξήσκησαν οἱ πατέρες αὐτῶν ἄ.ε.υ. τ.ο.ι.ο.ύ.τ.ω.ν. γ.ν.ώ.σ.ε.ω.ν. καὶ ἐπομένως δὲν ἤθελον εὐρίσκει πόρον ζωῆς.

Τοιοῦτον τι βλέπομεν καὶ τὴν σήμερον· οἱ φοιτήσαντες δηλ. ἐκ τῆς γεωργικῆς τάξεως ἐν τοῖς ἀγροτικοῖς δημοτικοῖς σχολείοις περιφρονεῖσιν συνήθως τὸ ἄροτρον, τὴν ἀξίνην κλπ., περὶ τῶν ὁποίων οὐδὲν καθ' ἅπαν τὸ διάστημα τῆς εἰς τὸ σχολεῖον φοιτήσεως αὐτῶν ἤκουσαν, ἐν ᾧ ἄφ' ἐτέρου ἔμαθον ἄλλα, τὰ ὁποῖα οἱ γονεῖς αὐτῶν ἀγνοοῦσιν, ὡς π. χ. ὅτι ὁ Κολόμβος ἀνεκάλυψε τὴν Ἀμερικὴν καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Διὰ τοῦτο φρονοῦμεν ὅτι ἐν ταῖς ἀγροτικοῖς δημοτικοῖς σχολείοις ἢ τε ἀνάγνωσις καὶ ἡ γραφὴ δέον νὰ ἔχωσι θέμα γεωργικόν (1) καὶ ἐν γένει ὁ διδάσκων ὀφείλει νὰ μὴ λησμονῆ ὅτι οἱ μαθηταὶ ἀνήκουσιν εἰς τὴν γεωργικὴν τάξιν. Ἀλλαχοῦ καὶ ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ, ἐν ταῖς ἀγροτικοῖς δημοτικοῖς σχολείοις

(1) Πρὸς τοῦτο ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν συγγραφὴν καὶ μετάφρασιν καταλλήλων βιβλίων (οὕτω π. χ. τῆς *Bibliothèque agricole des écoles primaires*) ᾧ μεγίστη παρ' ἡμῖν ἔλλειψις.

γίνεται και ειδική διδασκαλία τῆς γεωργίας, ὅπως οἱ ἐν αὐτοῖς φοιτῶντες προπαρασκευάζονται διὰ τὸ μέλλον αὐτῶν ἐπάγγελμα. Τοῦτο ὅμως δὲν δύναται νὰ ἐφρρμοσθῆ παρ' ἡμῖν, ἐνθα ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις λίαν περιωρισμένη καὶ πολὺ κατωτέρα τῆς ἐν Γερμανίᾳ εἶναι, ὅπερ καὶ ἡ πείρα ἀπέδειξεν· ἐν ᾧ δηλ. διὰ τοῦ περι δημοτικῶν σχολείων νόμου τοῦ 1834 (ἄρθρ. 2) ῥητῶς λέγεται ὅτι θέλει διδάσκεισθαι πρακτικῶς ἡ ἀγρονομία καὶ ἡ κηπουρικὴ καὶ κυρίως ἡ δένδροκομία, βομβυκοτροφία καὶ μελισσοτροφία διὰ τῆς ἀπὸ 14 Ἰανουαρίου 1857 ἐγκυκλίου περιορίζεται ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις εἰς τὰ στοιχειωδέστερα μόνον.

Διὰ τοὺς λόγους λοιπὸν, οὓς ἄνω ἐξεθέσαμεν, οὔτε ἐν τοῖς ἀγροτικοῖς δημοτικοῖς σχολείοις, οὔτε ἐν ταῖς πρακτικαῖς γεωπονικαῖς σχολαῖς παρ' ἡμῖν δύναται νὰ διδάσκωνται ὅσα καὶ ἀλλαγῶ, ὡς π.χ. ἐν Γερμανίᾳ.

Ἐπειδὴ ἐν ταῖς γεωπονικαῖς σχολαῖς ἐνεκα τῆς διατάξεως τῆς θεωρητικῆς διδασχῆς θέλουσιν εἶσθαι δύο τάξεις (πρωτοετῶν καὶ διετῶν), ἡ διδασχὴ δὲν νὰ γίνηται ἐναλλάξ εἰς ἑκατέραν τῶν τάξεων, ὅτε ἡ ἑτέρα αὐτῶν θέλει ἐργάζεσθαι εἰς τοὺς ἀγροὺς, τὰ κτηνοστάσια, τοὺς ἀμπελῶνας, τοὺς κήπους κλπ.

Κοί τὴν μὲν πρῶτὴν τῆς ἡμέρας τῆς διδασχῆς δέον νὰ γίνηται ἡ προσήκουσα θεωρητικὴ διδασχὴ μετὰ προηγουμένης ἐξετάσεως εἰς τὰ διδασθέντα τὴν προτεραίαν, μετὰ δὲ μεσημβριανὰ νὰ γίνωνται γεωργικαὶ ἐνδείξεις εἰς τοὺς ἀγροὺς, τὰ κτηνοστάσια, τοὺς ἀμπελῶνας, τοὺς κήπους κλπ. μετὰ ἐξετάσεως συγχρόνως τῶν μαθητῶν εἰς τὰς γεωργικὰς ἐργασίας.

Ἐνιαχοῦ ἡ θεωρητικὴ διδασχὴ γίνεται τὸ ἑσπέρασ· οὐχ ἥττον ἡ ὥρα αὕτη, φρονοῦμεν, δὲν εἶναι κατάλληλος, τῶν μαθητῶν ὄντων ἀπρηδησμένων ἀπὸ τῆς ἐργασίας. Τοῦτο δέον νὰ γίνηται κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς συστάσεως τῶν

σχολῶν, ὅτε δὲν θέλει εἶσθαι ἡ μίξ μὲν τάξις καὶ ἐπομένως ἀδύνατος ἡ ἐναλλάξ διδασχὴ.

Ἐπειδὴ ἡ θεωρητικὴ διδασχὴ θέλει γίνεσθαι ἐναλλάξ εἰς ἑκατέραν τῶν τάξεων καὶ ἡ ἰδιοκτησίς τῆς σχολῆς θέλει καλλιεργεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν τῶν μαθητῶν, ἔπεται ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐκάστης σχολῆς πρέπει νὰ ἦναι ὁ διπλάσιος τοῦ εἰς τὰς ἐργασίας ἀναγκαιοῦντος.

Ὅσον ἀφορᾷ τέλος τὸ προσωπικὸν τῶν γεωπονικῶν σχολῶν, φρονοῦμεν ὅτι πέντε άτομα ἀρκοῦσι πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς καλλιεργείας καὶ διδασχῆν. Ταῦτα δὲ εἶναι. α.) ὁ διευθυντὴς ὅστις θέλει ἔχει τὴν διεύθυνσιν τῆς τε σχολῆς καὶ ἰδιοκτησίας καὶ θέλει διδάσκει εἰς μὲν τὴν πρώτην τάξιν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν ἐν γένει, εἰς δὲ τὴν δευτέραν δασοκομίαν καὶ γεωργικὴν οἰκονομίαν· β.) ὁ ὑποδιευθυντὴς, ὅστις θέλει ἐπιστατῆ τῆς τε ἰδιοκτησίας καὶ καλλιεργείας καὶ θέλει γυμνάζει τοὺς μαθητὰς εἰς τὰς ἐργασίας· γ.) ὁ κτηνιατρὸς, ὅστις θέλει διδάσκει εἰς τὴν δευτέραν τάξιν κτηνιατροίαν καὶ θέλει χρησιμεύει ὡς κτηνιατρὶς τοῦ νομοῦ, εἰς ὃν ἡ σχολὴ ὑπάγεται· δ.) ὁ κηπουρὸς ὅστις θέλει διευθύνει τοὺς κήπους, τοὺς ἀμπελῶνας κλπ. καὶ τέλος ε.) ὁ λογιστὴς τῆς σχολῆς, ὅστις θέλει φροντίζει καὶ τὰ τῆς τροφῆς, ἐνδυμασίας κλπ. τῶν μαθητῶν.

Οὕτω φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ ἔχωσιν ἡ ἰδιοκτησία, ἡ γεωργία καὶ ἡ διδασχὴ τῶν πρακτικῶν γεωπονικῶν σχολῶν παρ' ἡμῖν, αἷτιες, ὡς εἴρηται, λίαν ἀρμόζουσι πρὸς τὴν κατάστασιν τῆς ἡμετέρας γεωργίας καὶ ἐπομένως μεγάλας ὠφελείας θέλουσιν ἀποφέρει.

Καὶ ὅμως ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι αἱ πρακτικαὶ γεωπονικαὶ σχολαὶ ἤθελον ἀποτύχει παρ' ἡμῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους.

α.) διότι πρὸς τὸ παρὸν στερούμεθα ἀνθρώπων δυναμένων νὰ διευθύνωσι τοιαύτας σχολὰς, ἐν ᾧ προϊόντος τοῦ χρόνου θέλουσι μορφωθῆ τοιοῦτοι ἐν τῷ γεωργικῷ ἀγροκηπίῳ. Ἡ ἐπικρατοῦσα παρ' ἡμῖν ἰδέα, ὅτι ἡ κυβέρνησις

ὀφείλει νὰ πέμψη ὑποτρόφους ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ πρὸς σπουδὴν τῆς γεωργίας, εἶναι καθ' ἡμᾶς ὄλως ἐσφαλμένη διότι ἡ πείρα ἀπέδειξεν ὅτι αἱ κατὰ καιροὺς ὑποτροφίαι κατ' οὐδὲν σχεδὸν ὠφέλησαν, διὰ πολλοὺς λόγους πρῶτον, διότι αἱ ὑποτροφίαι συνήθως, δὲ, δίδονται διὰ διαγωνισμοῦ, ἀλλ' ἀπλῶς ἐξυπηρετοῦσιν ἀτομικὰ συμφέροντα· δεύτερον, διότι μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν ὑποτρόφων οὐδεμία φροντίς λαμβάνεται παρὰ τῆς κυβερνήσεως περὶ τῆς ἐκεῖ σπουδῆς αὐτῶν· πολλάκις μάλιστα οὗτοι σπουδάζουσιν ἄλλην ἐπιστήμην ἐκείνης, διὰ τὴν ὁποία ἐστάλησαν· τρίτον, τέλος διότι αἱ ὑπότροφοι ἀγνοοῦσι συνήθως τὴν γλῶσσαν τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὅποιον στέλλονται νὰ σπουδάσωσιν, ὅπερ ἐπιφέρει, ὥστε τὸν πλείονα χρόνον τῆς ἐκεῖ διαμονῆς αὐτῶν νὰ δαπανῶσι πρὸς ἐκμάθησιν τῆς γλώσσης· πολλάκις μάλιστα ἐπιστρέφουσιν, οὐδὲ τοῦτο κατορθώσαντες.

β'.) Αἱ γεωπονικαὶ σχολαὶ θέλουσιν ἀποτύχει παρ' ἡμῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος διότι ἐφ' ὅσον στερούμεθα ὑπουργείου τῆς γεωργίας, τῆς βιομηχανίας, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν δημοσίων ἔργων, ἡ τοῦλάχιστον ἰδιαιτέρου τμήματος τῆς γεωργίας ἐν τῷ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργείῳ καὶ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν γεωργίαν τὴν βιομηχανίαν καὶ τὰ δημόσια ἔργα εἶναι ἀνατεθειμένον, ὡς τὴν σήμερον, εἰς τὸ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐσωτερικῶν τμήμα τῆς δημοσίου οἰκονομίας, ὅπερ ὑπὸ παντοίας τοιοῦτοτρόπως ἐπιθεβαρῶμενον ἐργασίας, δὲν δύναται νὰ παράσχη ἀρκούσαν προσοχὴν εἰς τὰ ἀφορῶντα ἐν ἑκάστον τούτων, δὲν δύναται νὰ γίνωται συνεχεῖς καὶ μετ' ἀκριβείας ἐξελέγξεις τῶν μακρὰν τῆς πρωτεύουσας γεωπονικῶν σχολῶν, ὡς πρὸς τὴν διαχείρισιν, τὴν ἰκανότητα καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος τῶν διευθυνόντων. Ἡ ἀποτυχία τῆς ἐν Τίρυνθι γεωργικῆς σχολῆς πρὸς τοῖς ἄλλοις αἴτιον εἶχε καὶ τὴν ἑλλειψίν συιεχῶν καὶ μετ' ἀκριβείας ἐξελέγξεων.

Ἐνεκα τῶν ἀνωτέρω λοιπὸν λόγων φρονοῦμεν ὅτι πρὸς τὸ παρὸν δὲν πρέπει νὰ συστηθῇ, ἢ μία μόνη πρακτικὴ

γεωπονικὴ σχολὴ εἰς τὰ κτήματα Ροῦφ (ἐνθα εἶπομεν νὰ γίνῃ καὶ τὸ γεωργικὸν ἀγροκήπιον), ἥτις παντάπασιν δὲν θέλει προξενήσῃ ἰδιαιτέρως δαπάνας καὶ θέλει εἶσθαι ὑπὸ τὴν ἐπίδωξιν πάντων.

Τοιοῦτοτρόπως μόνον πρὸς τοῦτο προσκροῖομεν, ὅτι δηλ. ἡ γεωπονικὴ σχολὴ θέλει εἶσθαι παρὰ τὴν πρωτεύουσιν· τοῦτο ὁμως ἐπιβάλλεται, ὡς δηλοῖ ἐγένετο, ὑπ' αὐτῆς τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων.

Πρὸς ἀνέγερσιν ἀναγκαίων κτιρίων καὶ ἐγκατάστασιν τῆς τε γεωργικῆς καὶ γεωπονικῆς σχολῆς ἀρκεῖ τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα τοῦ κληροδοτήματος τοῦ αἰοιδίου Η. Τριανταφυλλίδου, ἀνερχομένου εἰς τὸ ἑκατομμύριον σχεδὸν καὶ διατεθέντος διὰ τοῦ ἀπὸ 17 Δεκεμβρίου 1876 νομοσχεδίου ὑπὲρ τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, συμφώνως πρὸς τὴν γνωμοδότησιν τῆς Συγκλήτου τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Πρὸς δὲ τὴν μετὰ ταῦτα ἐτησίαν συντήρησιν αὐτῶν ἀρκεῖ τὸ ἐκ τῆς γεωργίας εἰσόδημα μετὰ ἐλαχίστου μέρους τοῦ εἰσοδήματος τοῦ ἀνω κληροδοτήματος.

Περαίνοντες οὕτω τὰ περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὀφείλομεν νὰ μνημονεύσωμεν καὶ τῶν ἰδιωτικῶν γεωπονικῶν σχολῶν.

Ἐν Γαλλίᾳ τὸ 1865 ἔτος ἦσαν 52 γεωπονικαὶ σχολαί, ὧν αἱ πλεῖστα ἰδιωτικά. Κατὰ τὸν διοργανισμὸν αὐτῶν τῶν σχολῶν τὸ δημόσιον δαπανᾷ εἰς μισθοδοσίας 5,900 φρ. κατ' ἑορ. (Ἐκ τούτων ὁ διευθυντὴς τῆς σχολῆς λαμβάνει 2,400, ὁ ἐπιστάτης 1000, ὁ λογιστὴς 1000, ὁ κτηνυγρὸς 1000 καὶ ὁ κτηνιατρὸς ἐπιμίσθιον 500 φρ.) πρὸς δὲ 250 φρ. δι' ἑκάστον μαθητὴν, ἐξ ὧν 175 διὰ κατοικίαν, τροφήν, φάρμακα κλπ. καὶ 75 φρ. δι' ἱματισμόν. Ὁ δὲ ἰδιοκτήτης, ὅστις εἶναι καὶ διευθυντὴς, πραραχωρεῖ μεγάλῃς ἐκτάσεως κτήμα μετὰ τῶν ἀναγκαίων κτιρίων καὶ τῶν λοιπῶν ἀναγκαίων κεφαλαίων. Ἡ ὠφέλεια τοῦ ἰδιοκτήτου εἶναι ὅτι ἡ ἰδιοκτησία αὐτοῦ καλλιεργεῖται διὰ τῶν μαθητῶν ἀμισθί καὶ ὅτι πληρόνεται ὑπὸ τοῦ δημοσίου καὶ

τὸ λοιπὸν προσωπικόν, ὁ ἐπιστάτης δηλ. ὁ κηπουρός, ὁ λογιστής, ὁ κτηνιατρός καὶ αὐτὸς ὁ ἰδιοκτήτης ὡς διευθυντής.

Ὅπως αἱ σχολαὶ αὐταὶ ἀποβαίνωσιν ὡς ἐλίμοι, ἀνάγκη πᾶσα νὰ ὑπάρχωσι καὶ δημόσιαι σχολαὶ διότι τοιοῦτοτρόπως ὑπάρχοντος συ αγωνισμοῦ μεταξὺ δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν σχολῶν, μετριάζει ἢ κερδοσκοπία τῶν τελευταίων.

Διὰ τοῦτο δὲν ἤθελεν εἶσθαι φρόνιμον ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουσι δημόσιαι γεωπονικαὶ σχολαὶ, νὰ δαπανᾷ τὸ δημόσιον οὐδὲ ὀβολὸν δι' ἰδιωτικὰς γεωπονικὰς σχολὰς. αἴτινες φυσικῶ τῷ λόγῳ, θέλουσιν ἀποβλέπει ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἴδιον συμφέρον.

Ὅπως δὲ ἀσύμφορος θέλει εἶσθαι ἡ παραχώρησις προνομίου πρὸς σύστασιν γεωπονικῶν ἢ γεωργικῶν σχολῶν εἰς ἑταιρίαν· διότι οὕτω μὴ ὑπάρχοντος καὶ τοῦ μεταξὺ ἰδιωτῶν συναγωνισμοῦ, αἱ σχολαὶ ἐτι κερδοσκοπικώτεραι θέλουσιν εἶσθαι. Ἡ παρ' ἡμῖν μάλιστα τὸ 1873 ἔτος συστηθεῖσα γεωργικὴ ἑταιρία ἐγένετο γνωστὴ διὰ τὰς ἀπαιτήσεις οὐτῆς· διότι ἀντὶ 5,900 φρ., τὰ ὁποῖα, ὡς εἴρηται, δίδει ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις πρὸς μισθολοσίαν τοῦ προσωπικοῦ ἐκάστης ἀνεγ.ωρισμένης ἰδιωτικῆς γεωπονικῆς σχολῆς, (ὅσον ἀφορᾷ τὴν τροφήν, ἐνδυμασίαν κλπ. τῶν μαθητῶν, ἐξήτει καὶ αὐτὴ 250 δρ. ἐτησίως διὰ τὸ ἄτομον), ἐξήτει παρὰ τοῦ δημοσίου κ τ ἡ μ α τ α μετ' ἄ π α λ λ α γ ῆ ς δ ι κ α ι ὡ μ α τ ο ς ἐ π ι κ α ρ π ι α ς, ἄ τ ἔ λ ε ι α ν ἐ π ἰ π ἔ ν τ ε ἔ τ η καὶ ἐ ξ α σ φ ἄ λ ι σ ι ν κ ἔ ρ δ ο υ ς 8 % εἰ ς τ ο ῦ ς μετόχους!

A. Γ. ΤΟΜΠΙΑΖΗΣ.

Η ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΕΝΔΟΣΙΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.

Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1875 τρίτην Ἑλληνικὴν τῶν Ὀλυμπίων ἐκθεσιν ἀπενεμηθήσαν 923 βραβεῖα, ἐξ ὧν 253 ἀνήκουσιν εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν ἐδαδίων, 192 εἰς τὴν περὶ τὴν ἔνδοσιν ἐν γένει

βιομηχανίαν· οἱ λοιποὶ κλάδοι τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας ἐργονταὶ κατόπιν. Ὡστε προηγεῖται ὁ στόμαχος, ἔπεται τὸ δέρμα, ἀκολουθοῦσι δὲ αἱ λοιπαὶ τοῦ κανονικοῦ σώματος ἀνάγκαι.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν περὶ τὴν ἔνδοσιν βιομηχανίαν ὅπως ἐξετέθη αὕτη ἐν τῇ προμνησθείσῃ Ἐκθέσει, δανείζομαι ἐκ τῆς τελευταίας δημοσιευθείσης ἀπὸ 24 Ἰουλίου 1875 κρίσεως τῶν Ἑλλανοδικῶν (1) τὰ ἐπόμενα :

—α Μεγίστην προσοχὴν ἐδώκαμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐκτεθέντων νημάτων, διότι ἡ βιομηχανία αὕτη καὶ ὠφελεῖ καὶ τιμᾷ τὸν τόπον μας καὶ εἶναι ἡ μόνη ἢ τοσοῦτον προσδεύσασα ἀπὸ τῆς τελευταίας Ὀλυμπιακῆς Ἐκθέσεως. Κατὰ τὴν Β' Ἐκθεσιν τοῦ 1870 πέντε μόνον ἦσαν οἱ ἐκθέται νημάτων, τὰ δὲ παρ' αὐτῶν ἐκτεθέντα νήματα δὲν ὑπερέβαινον τὸ ἀριθμὸν 12 ἐπὶ τῆς ποιότητος. Ἡδὴ ἡ Γ' Ἐκθεσις μᾶς παρέχει τὸ εὐάρεστον θέαμα ἑνδεκα ἐκθετῶν μεγάλων ἐργοστασίων, παραγόντων τινῶν ἐξ αὐτῶν καὶ μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ 40. Ἀληθῶς τέρπει παντὸς Ἑλλῆνος τὴν καρδίαν, βλέποντος τοὺς σωροὺς τῶν νημάτων τῆς βιομηχανίας μας ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ ἀνδριάντος τοῦ αἰοιδίμου καὶ μεγάλου πολίτου τῆς Ἑλλάδος Εὐωργέλη Ζάππα, οἰοῦντι στεφανοῦντος αὐτήν. Ἄλλ' ἡ πρόοδος δὲν περιορίσθη μόνον εἰς ὅ,τι ἐβλέπομεν ἐν τῇ Ἐκθέσει, διότι εἶναι καὶ ἄλλα ἐργοστάσια, τὰ ὁποῖα δὲν ἐξέθεσαν τὰ προϊόντα των.

Ἐν γένει εἰς 18 ὑπολογίζεται τὸ ὅλον τῶν περὶ τὴν νηματουργίαν ἐργοστασίων, εἰς σύστασιν τῶν ὁποίων ἐδαπανήθη κεφάλαιον δρ. 5,267,000. Ἡ κινητικὴ δύναμις των ἀναβιβάζεται εἰς 480 ἵππους, ἐξ ὧν 416 δι' ἀτμοῦ καὶ 64 δι' ὕδατος· ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀτράκτων ἀνέρχεται εἰς 34,732 καὶ οἱ ἐγᾶται εἰς 1083 (490 ἄνδρες καὶ 593 γυναῖκες). Ἡ ἐνιαυσία δαπάνη εἰς πρώτας ὕλας ὑπολογίζεται εἰς δρ. 3,938,850 καὶ ἡ παραγωγή εἰς δρ. 5,098,952.

Τοιαύτη εἶναι ἡ πρόοδος τῆς νηματοκλωστικῆς ἐν Ἑλλάδι. Ἐὰν σκοπῶμεν ὅμως νὰ τὴν ὠθήσωμεν πρὸς τὰ πρόσω, πρέπει νὰ τῇ χορηγήσωμεν καὶ τὰ μέσα ν' ἀναπτυχθῇ· ἐν δὲ τῶν πρώτιστων καὶ κυριωτέρων μέσων εἶναι ἡ εὐθνή τιμὴ τῆς πρώτης ὕλης διὰ τῆς ἀτελείας αὐτῆς κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν. Πολὺς γίνεται λό-

(1) Εἰσηγητὴς ὁ κ. Γ. Ν. Μαντζαβίνος, μέλη ὁ κ. Π. Θεολόγος καὶ ὁ κ. Δρόσος Μαλανδρινός.

γος περί τῆς ὑπερασπίσεως τῆς γεωργίας μας, ἥτις εἶναι ἡ μεγαλύτερα βιομηχανία τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅτι τὸ κύριον μέλημα ἡμῶν πρέπει νὰ ἦναι ἡ προστασία αὐτῆς. Συμφωνοῦμεν πληρέστατα, ὅτι πρέπει νὰ δοθῇ πᾶσα προστασία εἰς τὴν πάσχουσαν γεωργίαν μας, τὴν ἀξιότιμον καὶ ἀγαθὴν ταύτην τάξιν τῶν συμπολιτῶν μας, ἥτις συνεπιφέρει τὸ μέγιστον μέρος εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος μας, ἀλλ' ἡ προστασία αὕτη πρέπει νὰ ἦναι ἄλλης φύσεως, ὥστε νὰ μὴ διακωλύῃ τὴν πρόοδον τῆς βιομηχανίας. Χορηγήσατε εἰς τὴν γεωργίαν σιδηροδρόμους, ἢ ἀμαξιτάς ὁδοὺς ὅπως μεταφέρῃ τὰ προϊόντα τῆς εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς καταναλώσεως εὐθυνότερον, διότι σήμερον διὰ μίαν ὁκτὼν βάμβακος ἀπὸ Λεβαδείας εἰς Πειραιᾶ πληρόνομεν λεπτά 10—15, ἀπὸ δὲ Πειραιῶς εἰς Μασσαλίαν λεπτά 5. Γραμματεὺς δέ τις τῆς ἐνταῦθα Ἀγγλικῆς Πρεσβείας ἔγραψεν εἰς τὴν Κυβερνήσιν του, ὅτι μεταξύ τῶν ἄλλων ἐμποδίων τῆς προόδου τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ ἔλλειψις συγκοινωνίας, ἔφερε δὲ παράδειγμα ὅτι ἡ μεταφορὰ τοῦ σίτου ἐκ Μαραθῶνος εἶναι ἀκριβωτέρα τοῦ ναύλου ἐκ τοῦ Εὐξείνου Πόντου! Συστήσατε πρακτικὰ γεωργικὰ σχολεῖα ὅπως διδάσκωνται οἱ γεωργοὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ προϊόντος των καὶ κατορθώωσι νὰ παράγῃσι διπλάσιον ποσὸν κατὰ στρέμμα παρ' ὅσον παράγουσι σήμερον διὰ τῆς ἀτελοῦς καλλιέργειας· χορηγήσατε εἰς αὐτὴν καλοὺς σπόρους, συστήσατε γεωργικὰς τραπέζας διὰ νὰ μὴν ἐπιβαρύνωνται μὲ τυραννικοὺς τόκους, διευκολύνατε πρὸς τοῦτο τοὺς κεφαλαιούχους διὰ τροποποιήσεως τῶν νόμων ὡς πρὸς τὴν εἰσπραξίν των δανείων των ἀπὸ τοὺς κακῆς πίστεως ὀφειλέτας, διὰ νὰ προσέλθωσι τὰ κεφάλαια ἀφόβως· οὕτω πράττοντες χορηγεῖτε τῷ ὄντι προστασίαν εἰς τὴν γεωργίαν, ἄλλως θὰ ἔχωμεν καὶ τὰς δύο κωλοθὰς καὶ στασιμούς, ἢ τὸ πολὺ ἡ Ἑλληνικὴ βιομηχανία θὰ περιορισθῇ εἰς τὴν ἐπιτοσίαν κατανάλωσιν, καὶ δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ συναγωνισθῇ μὲ τοὺς ξένους εἰς τὰς ξένας ἀγοράς, διότι οὗτοι καὶ τὴν ὕλην εὐθυνοτέραν δύναται νὰ κατασκευάσωσι διὰ τῆς μίξεως διαφόρων ποιότητων βαμβάκων, ἐξ ὧν βρίθῃ ἡ ἀγορὰ των, ἀπὸ τοῦ Ἰνδικοῦ βάμβακος πρὸς δραχ. 1 ἢ ὀκτὰ μέχρι τοῦ καλλίστου τῆς Νέας Ὀρλεάνης πρὸς δραχ. 3, καὶ τὰ χρήματα εὐθυνοτέρα ἔχουσι, καὶ τὸν σίδηρον καὶ τὸν ἀνθρακὰ καὶ τὰς μηχανάς, καὶ πρὸ πάντων τὴν ἐπιστήμην, ἥτις καθ' ἡμέραν φέρει προόδους διὰ νέων ἀνακαλύψεων εἰς τὰς βιομηχανίας, τὰς ὁποίας ἡ πτωχὴ ἡμετέρα δὲν δύναται νὰ ἐφαρμώσῃ εὐχερῶς ἕνεκα τῶν μικρῶν μέσων τῆς. Ἀφήσατέ τινι λη-

πὸν ν' ἀνδρωθῇ, χορηγήσατε εἰς αὐτὴν τοὐλάχιστον τὸν ἄρτον, τὴν πρώτην ὕλην, ἐλευθέραν δασμοῦ, ἀφ' οὗ καμμίαν ἄλλην προστασίαν δὲν ἐζήτησε παρ' ἡμῶν, καὶ ἐλπίζω ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν θὰ ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσωμεν τὸν ἕκαστον τοῦ δασμοῦ διὰ τὰ εἰσαγόμενα νήματα, ὅπως ὑποχρεώσωμεν τοὺς ἐργοστασιάρχας μας ν' ἀναπτύξωσι μεγαλητέραν δραστηριότητα, συναγωνιζόμενοι μὲ τοὺς ξένους εἰς τὴν ἐπιτοσίαν κατανάλωσιν.

Τὸ ζήτημα τῆς ἐλευθερίας εἰσαγωγῆς τῶν πρώτων ὕλων εἰς τὰ κράτη ὅπου ἡ βιομηχανία ἀμάρζει, εἶναι ζήτημα λειψόμενον καὶ δὲν χρήζει συζητήσεως. Φέρω ἓν παράδειγμα οὐχὶ πλεῖν ἐλευθερίας εἰσαγωγῆς πρώτης ἀκτεργάστου ὕλης διὰ τὴν βιομηχανίαν, ἀλλὰ προϊόντος σημαντικοῦ τῆς γεωργίας, τοῦ σίτου. Ὅτε ὁ Σιρ Ῥόβερτ Πηλ ἐβεδάϊου εἰς τὴν Βουλὴν τῆς Ἀγγλίας, ὅτι δὲν θὰ ζημιωθῶσιν οἱ κτηματίαι ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν εἰσαγωγὴν τῶν σίτων, οὗτοι ἦσαν κατεπτοχημένοι, καὶ δικαίως δὲν ἐπίστευον τοὺς λόγους του· ἀφ' οὗ ὅμως οἱ δασμοὶ κατηργήθησαν, δὲν ἔμειναν οὗτοι καὶ μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας, ἀλλ' εἰσήγαγον νέα λιπάσματα, ἐβελτίωσαν τὸ σύστημα τῆς καλλιέργειας των καὶ ἡ παραγωγὴ ἤδη εἶναι ἀνωτέρα τῆς πρότερον, εἰς δὲ τὰς τιμὰς δὲν φοβοῦνται συναγωνισμὸν ἀπὸ τοὺς ξένους, ἐξησφάλισαν δὲ καὶ τὸν τόπον των ἀπὸ τὰς καταστροφὰς, τὰς ὁποίας ἠδύνατο νὰ φέρῃ τὸ ἀπαγορευτικὸν σύστημα ἐν καιρῷ σιτοδείας. Ἐκτοτε ὅλοι οἱ δασμοὶ ἐπὶ τῶν πρώτων ὕλων κατηργήθησαν, καὶ ἡ Ἀγγλία πρωτεύει ὅλων τῶν ἐθνῶν εἰς τὴν βιομηχανίαν.

Σὰς ἀναφέρω, ἐπειδὴ ἡ ῥύμη τοῦ λόγου μὲ φέρει εἰς τοῦτο, καὶ τοὺς ἀξιοσημειώτους λόγους τοῦ πρωθυποπργοῦ τῆς Ἀγγλίας *Hutchinson* εἰς τὴν Βουλὴν αὐτῆς, ὅτε κατὰ τὸ 1825, κατὰ πρώτην φορὰν ἐτόλμησε αὐτὸς τὴν μεγάλην καινοτομίαν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου καὶ ἐζήτησε τὴν ἔκπτωσιν τοῦ φοβεροῦ δασμοῦ, τὸν ὁποῖον εἶχον πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς βιομηχανίας των ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων, εἰς μόνον 30% (δι' ὅπερ κατεκρίθη ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους οικονομολόγους ὅτι δὲν τὸν ἐξέπεσε περισσότερον). «Ἐχω, εἶπεν, ἀκράδαντον τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ στασιμότης τοῦ κλάδου τούτου τῆς βιομηχανίας προῆλθεν ἐκ τῆς μεγάλης προστασίας ἣν ἔχαιρε, καὶ ὅτι ἂν καὶ ἡ βιομηχανία τῶν βαμβακῆρων ὑφασμάτων εἶχε τοιαύτην προστασίαν, δὲν ἤθελε ποτὲ λάθει τὴν κολοσιαίαν ἀνάπτυξιν ἣν ἔλαβεν».

Ἔστωσαν ταῦτα μία προειδοποίησις εἰς τοὺς βιομηχάνους μας, ὅτι ἂν τοῖς δίδωμεν τὰς πρώτας ὕλας ἐλευθέρως, θὰ ἔλθῃ ἐπαχθῆ, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, καθ' ἣν τὸ εἰσαγωγικὸν τέλος τῶν ξένων ὑφασμάτων, νημάτων, ἢ ἄλλων εἰδῶν, ἂν οὐχὶ ἐντελῶς θὰ κατργηθῆ, μεγάλως ὁμως θὰ μειωθῆ, καὶ πρέπει νὰ ἐξακολουθῶσι σπουδάζοντες καὶ ἐφαρμόζοντες τὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης εἰς τὰς τέχνας διὰ νὰ μὴ καθυστερῶσι τῶν ξένων συναγωνιστῶν αὐτῶν.

Ἄσπασμα νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι οἱ τῆς παρούσης Ὀλυμπιάδος ἐκθέται νημάτων ἐξέθεσαν τοιαῦτα ὑπερέχοντα τῶν Ἀγγλικῶν εἰς τοὺς χονδρικοὺς ἀριθμοὺς, διότι καὶ ἐκ καθρωτέρου βάμβακος εἰσὶν κατασκευασμένα καὶ δυνατώτερα εἰς τὴν κλωστήν, εἶναι δὲ ὑπερτέρα καὶ τῶν ἐκτεθέντων κατὰ τὴν τελευταίαν Ἐκθεσὶν τοῦ 1870.

Τὴν ἔλλειψιν ὁμως, ἣν παρετήρησαν οἱ Ἑλλανοδίαικοι τῆς τελευταίας Ὀλυμπιάδος ὡς πρὸς τὴν μὴ ἀκρίθειαν τῶν ἀριθμῶν τῶν νημάτων, παρατηροῦμεν καὶ ἡμεῖς εἰς πλείστους τῶν ἐκτεθέντων ἀριθμῶν ἢ ἀταξία δὲ αὕτη δὲν προσέρχεται ὅπως ὠφελήθῃσι τὴν διαφορὰν τῆς κατασκευῆς χονδροτέρων ἀριθμῶν ἀντὶ λεπτοτέρων, διότι παρετήρησαμεν ὅτι πολλοὶ ἀριθμοὶ σημειούμενοι π. χ. ὡς ἀριθ. 14 ἦσαν ἀριθ. 16, ἢ 15. Ἡ ἀταξία ὁμως αὕτη βλάπτει τοὺς καταναλωτὰς, διότι αὐτοὶ βασίζονται ἀγοράζοντες μίαν δέσμην (πάκον) νήματος τοῦ ἀριθ. 10, τὸ ὅποιον ἐμπεριέχει 84,000 υἰάδρας ὠρισμένου πάχους, ὅτι ὡς ἐκ τοῦ βάρους καὶ μήκους θὰ παράξῃ τόσον ἀριθμὸν υἰαρδῶν ὑφάσματος τσοσούτου βάρους, ἢ τόσα ζεύγη καλτσῶν, ὅταν λοιπὸν δίδεται εἰς αὐτὸν ὀλιγώτερον ποσὸν υἰαρδῶν, θὰ κάμῃ ὀλιγώτερον ποσὸν ὑφάσματος, καὶ ὅταν ἀντὶ ἀριθμοῦ 10 τῷ δίδεται ἀριθ. 8, θὰ κάμῃ ὑφασμα χονδροτέρου ἀφ' ὅ,τι ἐσκόπει. Συνιστῶμεν λοιπὸν εἰς τοὺς ἐργαστασιάρχας μας, ὁμοῦ μὲ τὴν φήμην τῆς καλῆς ποιότητος τοῦ νήματος αὐτῶν, νὰ ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν των καὶ εἰς τὴν ἀκρίθειαν τῶν ἀριθμῶν, ὅπως καταστήσωσι τὴν ἐργασίαν των πλήρη καὶ δυνατὴν αὕτη νὰ συναγωνίζηται καθόλα εἰς τὰς ξένας ἀγορὰς μὲ τοὺς ἀλλοδαπούς. Ἐξήτασαμεν ἀριθ. 8 ὄλων τῶν ἐκθετῶν καὶ εὗρομεν, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ζυγίζῃ οὗτος D 5, 5]24, ὅτι τινὲς ἐξ αὐτῶν ἐζύγιζον D 5, 17]24, — 6, 6]24, — 7, 18] 24, — 4, 21, 24 καὶ 3, 21]24· τινῶν αἱ υἰάδραι ἀντὶ νὰ ᾧσιν 120 ἕκαστον κυκλίδιον, ἦσαν 114, 116, 111, 102, 134. Τὰ αὐτὰ περίπου παρετήρησαμεν καὶ εἰς τοὺς ἀριθ. 14 καὶ εἰς τοὺς ὑψηλοτέρους ἀριθμοὺς. Οἱ ἐντιμοὶ ἐργαστασιάρχαι μας ἤθελον πράξει ἔργον λίαν

συμφέρον δι' ἑαυτοὺς, ἂν ἐξήλεγγον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν αὐτοὶ προσωπικῶς διὰ τοῦ γνώμονος τὴν παραγωγὴν των, καὶ νὰ μὴν ἀφίνωνται ἐντελῶς εἰς τοὺς μηχανικοὺς των, καὶ τότε θὰ ἀνευρωσι τὰς μικρὰς ταύτας ἔλλειψεις, τὰς ὁποίας καὶ ἡμεῖς παρετήρησαμεν.

Δίδομεν δὲ τοσαύτην σημασίαν εἰς τὴν ἀκρίθειαν τῶν ἀριθμῶν, καθόσον παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τὴν τελευταίαν Ἐκθεσὶν τῆς Βιέννης συνέστη ἐπιτροπὴ Διεθνούς Συνεδρίου, ὅπως κανονίστῃ τὸν ἀριθμὸν τῆς κλωστῆς ἐν γένει, βάμβακος, λινοῦ, μαλλίων, ἢ μετάξης, ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένου βάρους καὶ μήκους, τὸ ὅποιον ν' ἀποδεχθῶσιν ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη πρὸς εὐκολίαν τῶν συναλλαγόμενων καὶ τῶν ὑφαντῶν. Ἡ ἐπιτροπὴ συνέταξε σχέδιον, τὸ ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ καθυποβληθῆ εἰς τὸ Διεθνὲς Συνεδριον. Ἄν τοῦτο κατορθωθῆ, θέλει εἰσθαι μέγιστον εὐεργέτημα διὰ τε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν.

— Ἡ μεταξοποιία ἐν Ἑλλάδι ἐτελειοποιήθη καὶ σχεδὸν ἐξισοῦται κατὰ τὴν ποιότητα μὲ τὰς καλιτέρας τῆς Ἰταλίας καὶ Γαλλίας. Δυστυχῶς ὁμως ἀπὸ τὰ τελευταῖα Ὀλύμπια τοῦ 1870 μεγάλαι ζημίαι συνέβησαν εἰς τὰ μεταξουργεῖα ἐν γένει ἕνεκα τοῦ σημαντικοῦ ἐκπεσοῦς, ὅστις ἐπῆλθε κατ' αὐτὸ τὸ διάστημα· διότι ἐν ᾧ τότε ἐπωλεῖτο δραχ. 150 ἢ ὀκτὰ τῆς πρώτης ποιότητος τῆς Ἑλληνικῆς μετάξης ἐν Γαλλίᾳ, σήμερον μόλις αὕτη ἐκκαθαρίζει δραχ. 90 ἢ ὀκτὰ. Αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου φρονούμεν ὅτι εἶναι κατὰ πρότον λόγον ἡ μεγάλη εἰσαγωγὴ μετάξης ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης Ἀνατολῆς, ἣτις ἤρχισεν ἤδη νὰ τελειοποιῆ καὶ αὕτη τὴν πωλύτητα τῆς ἐργασίας τῆς, δυναμένη νὰ συναγωνίζηται εἰς τὰς τιμὰς μὲ τὰ ἄλλα μέρη· καὶ δεύτερον, ὁ τελευταῖος Γαλλο-Γερμανικὸς πόλεμος, ὅστις ἐπέδρασε μεγάλως ἐπὶ τῆς καταναλώσεως τῆς παραχθείσης μετάξης, καθόσον ἔμεινεν ἀρκετὸν ποσὸν παρακαταθήκης καὶ μετάξης καὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων· ὡς καὶ ἡ ἐπεληθούσα χρηματικὴ κρίσις ἐν Ἀμερικῇ, ἣτις περιορίσε τὴν μεγάλην κατανάλωσιν τῶν μεταξοὑφασμάτων ἐν αὐτῇ. Ὡς ἐκ τούτου καὶ τὰ μεταξουργεῖα μας δὲν ἤβησαν ἕκτοτε οὔτε κατὰ τὸν ἀριθμὸν οὔτε κατὰ τὴν παραγωγὴν, καὶ οὔτε ὠφέλιμον κατανάλωσιν ἠδυνήθησαν νὰ κάμωσιν. Εὐχόμεθα νὰ ἐπέλθῃ ταχεῖα μεταβολὴ εἰς τὰς τιμὰς, ὅπως ἵκανοποιηθῶσι τὰ τόσα καταβληθέντα κεφάλαια εἰς τὴν πωλύτιμον ταύτην βιομηχανίαν.

Τὸ μόνον τὸ ὅποιον θέλει σώσει τὰ ἐργαστᾶσια ταῦτα, ἂν δὲν ἐπέλθῃ μεταβολὴ τις ἐξωτερικὴ, εἶναι ἡ προαγωγὴ τῆς μεταξοφαντικῆς βιομηχανίας εἰς τὸν τόπον μας, ὅπως δυναθῆ νὰ κα-

ταναλίσκη αὐτὴ τὴν παρ' αὐτοῦ παραγομένην μέταξαν. Τό γε νῦν ἔχον, ἢ ὑπάρχουσα ἐν Ἑλλάδι μεταξοῦφαντικὴ ἐξασκείται εἰς τὰ μέρη ἰδίως ἐν οἷς παράγεται ἢ μέταξα. Αἱ κυριώτεραι ἐδραὶ τῆς παραγωγῆς τῶν ὄρασιότερων μεταξωτῶν ὑφασμάτων εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον ἡ Καρυστία, αἱ Καλάμαι, ἡ Ζάκυνθος καὶ ἐσχάτως αἱ Ἀθῆναι διὰ τῆς ἐν αὐταῖς ἐγκαταστάσεως Κρησῶν ἐργατρίων, αἵτινες ἔχουσι πολλὴν τὴν πρὸς τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐπιτηδεϊότητα. Εἴμεθα τῆς γνώμης, ὅτι ἂν οἱ κεφαλαιοῦχοι ἔδιδον τὴν προσοχὴν των εἰς τὴν σύστασιν ἐργοστασίων μεταξωτῶν ὑφασμάτων ἐν Ἑλλάδι, ὅπου τὴν πρώτην ὕλην εὐρίσκουμεν ἄφθονον, ἐργατρίαις δὲ πρωτίστης τάξεως λίαν ἐξησκημέναις, καὶ τὴν προστασίαν τοῦ δασμοῦ, τὴν ἐπιβεβλημένην ἐφ' ὄλων τῶν εἰσαγομένων καὶ ἧτις δὲν εἶναι μικρὰ, ἤθελον ἐπιτύχει ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην βιομηχανίαν, διότι τίς δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοκαλίαν τῶν ἀερωσιδῶν ὑφασμάτων τῆς Κύμης, τῶν ὁποίων εὐχόμεθα νὰ εἰσάγῃτο ἢ γὰρ εἰς μετὰξὺ τῶν Ἑλληνίδων μας ὡς εἰδῶν ἀλλήθως χαριστάτου σολισμοῦ, ἢ τῶν ἀγνωστῶν τῶν Καλαμῶν καὶ τῆς Ἀττικῆς; Ὡς πρὸς τὴν ὕλην δὲ καὶ τὴν διάρκειαν ὑπερτεροῦσι τῶν Γαλλικῶν, διότι εἶναι ἐκ καθαρᾶς μετὰξης, καίτοι καθιστεροῦσι τούτων ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως μηχανῶν καταλλήλων κατὰ τὴν τελειοποίησιν (*finishing*), καὶ εἶναι καὶ σχετικῶς ἀκριβώτερα, διότι ἡ ἐργασία τῆς χειρὸς εἶναι σχετικῶς ἀκριβώτερά τῆς τοῦ ἀτμοῦ, καὶ τὸ ὑλικὸν ἀκριβώτερον ὡς καλλήτερον.

Ἀπὸ τῶν τελευταίων Ὀλυμπίων τοῦ 1870 δὲν ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν κάμμιναν πρόσδον ἢ ἐντύπωσιν μας μᾶλλον εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν παρούσαν ἔκθεσιν τὰ ἐκθέματα ἦσαν ὀλιγώτερα, οὐχὶ ὅμως καὶ κατωτέρας ποιότητος. Ἐν τούτοις ἀπευθύνομεν εἰς τεχνιτρίαις μας δύο παρατηρήσεις, καὶ ἰδίως εἰς ἐκεῖνας αἱ ὁποῖαι κατασκευάζουσι τὰ ἀπλά (σιέτα) ὑφάσματα, νὰ ἐφιστῶσι τὴν προσοχὴν των κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν μονοχρόων ὑφασμάτων, νὰ ὦσιν ὅλα ὁμοίμορφα νὰ μὴ ἔχουσι δηλαδὴ ἀλλαγῶν ὄραϊόν καὶ ἀλλαγῶν πυκνὸν τὸ ὑφάσμα, διότι καὶ ἡ βαρῆ τότε γίνεται ἀνώμαλος καὶ σχηματίζει ζῶνας ἡραβδῶσεις (*bars*), τὸ ὁποῖον ὑποβιβάζει πολὺ τὴν ἀξίαν τοῦ ὑφάσματος, καὶ δεύτερον νὰ προσέξωσιν εἰς τὸ ἐξῆς (διότι ἅπασαι σχεδὸν ἔχουν αὐτὴν τὴν ἑλλειψιν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον) τὰ δύο πλάγια ἄκρα τοῦ ὑφάσματος, αἱ οὐγίαι, νὰ ὦσιν καλῶς ὑφασμένα καὶ νὰ σχηματίζεται μίᾳ μικρᾷ ταινίᾳ, ὥστε καὶ ἡ βαρῆ τοῦ ἐνδύματος νὰ γίνεται στερεὰ, καὶ τὸ ὑφάσμα αὐτὸ, ὅταν ἐκτίθεται πρὸς πώλησιν, νὰ μὴ παρουσιάζῃ αὐτὴν τὴν ἀσχημίαν δὲν ἔχουσιν ἄλλο νὰ κάμωσι παρὰ νὰ μιμηθῶσι πρὸς τοῦτο τὰ Εὐρωπαϊκὰ μεταξωτὰ ὑφάσματα.»